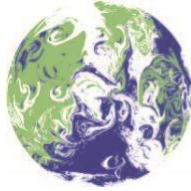

YOUTH POKRETAČKA
AMBICIJA
4CLIMATE

MANIFEST

**YOUTH4CLIMATE:
POKRETAČKA
AMBICIJA
ITALIJA 2021.**
KROZ PARTNERSTVO SA VELIKOM BRITANIJOM

KLJUČNE PORUKE

1 – POKRETAČKA AMBICIJA MLADIH

ZNAČAJNO UČEŠĆE - *Mladi traže* od država i relevantnih institucija da hitno obezbede značajno angažovanje i učešće mladih u donošenju svih odluka o procesima koji se odražavaju na klimatske promene i planiranje, dizajn, implementaciju i evaluaciju klimatskih politika na multilateralnom, nacionalnom i lokalnom nivou u okruženju koje im to omogućuje.

IZGRADNJA KAPACITETA - *Traže* od država da hitno povećaju finansijsku, administrativnu i logističku podršku kako bi podstakle angažovanje mladih da efikasno pokrenu klimatske ambicije i konkretne akcije.

FINANSIRANJE - *Traže* od država, međunarodnih organizacija, javnih i privatnih finansijskih institucija da hitno izdvoje i stave na raspolaganje sredstva za podršku učešću mladih u procesima donošenja odluka koje se odražavaju na klimatske promene na svim nivoima.

2 – ODRŽIVI OPORAVAK

ENERGETSKA TRANZICIJA I ZELENI POSLOVI - Pozivamo na hitnu, holističku, diverzifikovanu i inkluzivnu energetska tranziciju do 2030. godine, čiji su prioritet energetska efikasnost i održiva energija, sa ostvarivim ciljem od +1,5 stepeni; finansiranje izgradnje kapaciteta, istraživanja i razmena tehnologije kako bi se osigurala tranzicija sa pristojnim poslovima, uz adekvatnu podršku ugroženim i ranjivim zajednicama.

PRILAGODAVANJE, OTPORNOST, GUBITAK I ŠTETA – Zahtevamo jačanje različitih načina implementacije koji će odmah biti dostupni za mere prilagođavanja, otpornosti, sanacije gubitaka i štete na nivou lokalnog vlasništva kako bi se obezbedilo da do najugroženijih grupa i regiona dopru odgovarajuća, trajna rešenja.

PRIRODNO ZASNOVANA REŠENJA - Zahtevamo da prirodno zasnovana rešenja budu prioritet kao ključna strategija za rešavanje klimatske krize, u okviru koje se takođe naglašava potreba za socijalno pravednim i pravičnim društvom, posebno kroz priznavanje, zastupanje, poštovanje i zaštitu prava lokalnih i autohtonih naroda i znanje o lokalnom području.

NOVČANI TOKOVI - Pozivamo donosiocima odluka na svim nivoima - u javnom i privatnom sektoru, da stvore transparentan i odgovoran sistem klimatskog finansiranja sa snažnom regulacijom emisija ugljenika, kojim će se iskoreniti zamke klimatskih ulaganja u najugroženijim zajednicama, a istovremeno obezbediti jednake mogućnosti za ljude svih polova, uzrasta i porekla, kao i iskorenjivanje eksploatacije žena i dečijeg rada.

TURIZAM – Na 26. konferenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama (COP26) zahtevamo prepoznavanje odgovornosti turizma u ispunjavanju globalnih klimatskih ciljeva i njegove ranjivosti na uticaje klimatskih promena, posebno za zemlje koje zavise od turizma (npr. male ostrvske zemlje u razvoju). Pozivamo na uključivanje svih zainteresovanih strana (uključujući mlade, žene, autohtone zajednice i druge marginalizovane grupe) u izgradnju kapaciteta, praćenje, ulaganja i procese donošenja odluka u pravcu rezilijentnog oporavka plavog i zelenog turizma.

3 – ANGAŽOVANJE NEDRŽAVNIH AKTERA

INFRASTRUKTURA I FINANSIRANJE ZA NEDRŽAVNE AKTERE - Mladi podržavaju učešće mladih preduzetnika, umetnika, poljoprivrednika i sportista, posebno iz zemalja u razvoju i marginalizovanih grupa (etničke manjine, autohtono stanovništvo, osobe sa invaliditetom itd), kao i već postojećih nedržavnih aktera sa etičkim i održivim praksama u održivom razvoju i usvajanje rešenja za ublažavanje klimatskih promena i prilagođavanje kroz olakšavanje pristupa javnim i privatnim finansijama, kao i razvoj ključne infrastrukture (uključujući pristup internetu).

ORIJENTACIJA ZAINTERESOVANIH STRANA KOJE NISU POTPISNICE KA CILJEVIMA NULTIH NETO EMISIJA - A) Zahtevaju da zainteresovane strane koje nisu potpisnice, a posebno privatni sektor, usklade sadašnje i buduće poslovanje i svoj lanac snabdevanja sa nultom stopon neto emisija. Tranzicija treba da počne odmah, a za nju je neophodno jasno izveštavanje o planovima i postizanju etapnih ciljeva, najmanje na godišnjem nivou; B) Da se unapredi ekološka transparentnost i odgovornost nedržavnih aktera tako što će se zahtevati jasne godišnje objave o klimatskim promenama koje će sadržati temeljne izvorne podatke; da se osigura da relevantna tela konsoliduju ove objave i skupove podataka.

UTICAJ FOSILNIH GORIVA NA NEDRŽAVNE AKTERE I INDUSTRIJA FOSILNIH GORIVA KAO NEDRŽAVNI AKTER - Ukidanje industrije fosilnih goriva mora otpočeti brzo i momentalno, sa potpunim gašenjem najkasnije do 2030. godine i mora se osigurati decentralizovana, pravedna tranzicija osmišljena za radničke zadruge, lokalne i autohtone zajednice i one najviše pogođene klimatskom krizom i upotrebom plodnog zemljišta radi izvozne proizvodnje i uz njihovo učešće. Nedržavni akteri, uključujući tela UN, modne, sportske, umetničke, preduzetničke, poljoprivredne subjekte i slično, ne smeju da prihvate nikakva ulaganja u fosilna goriva niti uticaj lobističkih aktivnosti iz ove industrije, naročito u pogledu međunarodnih pregovora.

4 – KLIMATSKI OSVEŠĆENO DRUŠTVO

PRIKAZ POSLEDICA I REŠENJA - Donosioci odluka treba da budu odgovorni kada sa mladima i zajednicama rade na rešavanju klimatskih promena, prepoznavanju i podršci osetljivim populacijama, obezbeđivanju pristupa različitim resursima kao što su zdravstvena zaštita i jače isticanje različitih glasova. Moraju podržati stvaranje platformi i mehanizama sa više zainteresovanih strana u cilju razmene klimatskih informacija i rešenja i podsticanja učešća u sferama donošenja odluka.

OBRAZOVANJE – Pozivamo vlade da obezbede sveobuhvatno i univerzalno obrazovanje o klimatskim promenama, klimatsku pismenost za sve i adekvatno finansiranje za to u skladu sa međunarodnim vremenskim rokovima. Glavni cilj je osnažiti ljude svih uzrasta znanjima, veštinama, vrednostima i stavovima za rešavanje klimatskih promena. Obrazovanje treba da polazi od holističkog pristupa, da integriše autohtona i lokalna znanja, rodnu perspektivu i promoviše promene životnog stila, stavova i ponašanja, obezbeđujući klimatsku neutralnost i klimatsku otpornost obrazovnih ustanova. U ključne aktivnosti spadaju: integrisanje učenja o klimatskim promenama u nastavne planove i programe na svim nivoima uvođenjem elemenata klimatskih promena u postojeće predmete, edukovanje kreatora politike, nastavnika, dece, mladih, privatnog sektora i zajednica, integrisanje klimatskih promena u obrazovne politike, kao i obrazovanja u politike klimatskih promena, uključujući nacionalno utvrđene doprinose i nacionalne planove prilagođavanja, obezbeđujući revidiranje obrazovnih politika iz oblasti klime i koordinaciju ministara prosvete i životne sredine, promovisanje formalnog i neformalnog obrazovanja, učenje od vršnjaka i vannastavne aktivnosti. Mladi bi trebalo da imaju pristup finansiranju omladinskih projekata i veći pristup plaćenju praksi, razmenama i aktivnostima izgradnje kapaciteta.

JAVNA SVEST I MOBILIZACIJA - Pozivamo vlade i druge relevantne aktere da podignu svest o prilagođavanju na klimatske promene i njihovom ublažavanju kod svih ljudi na svetu, uz naglasak na klimatske izbeglice, kako putem tradicionalnih medija tako i putem kampanja, umetnosti, sporta, zabave, lidera u zajednici, influensera i društvenih mreža. Moramo da osnažimo sve ljude sveta da budu deo klimatskih znanja i rešenja kroz programe izgradnje kapaciteta usmerene na zagovaranje i liderstvo, kao i da obezbedimo mogućnost svačijeg učešća u procesima odlučivanja.

MEDIJI - Edukacija novinara i komunikatora da na transparentan, pristupačan i razumljiv način prenesu urgentnost i posledice klimatske krize kroz pojednostavljivanje naučnih otkrića, olakšavanje razumevanja politika i naglašavanje postojanja i izvodljivosti rešenja, regulisanje oglašavanja, definisane i sprečavanje ekomanipulacije, isticanje klimatskih nejednakosti, borbu protiv dezinformacija i korišćenje društvenih mreža i tradicionalnih sredstava komunikacije.

MANIFEST SAMITA YOUTH4CLIMATE (MLADI ZA KLIMU)

1. POKRETAČKA AMBICIJA MLADIH

Učesnici samita Youth4Climate,

Uviđajući da su mladi generacija koja je najviše ugrožena klimatskim promenama i dalje napominjući da su naponi da se podigne svest o uticaju klimatskih promena na najugroženije zemlje, uključujući, između ostalog, male ostrvske države, još uvek nedovoljni,

Naglašavajući važnu ulogu mladih širom sveta u podizanju svesti i pružanju inovativnih rešenja za klimatske promene i njihove izazove, kao i važnost istinskog angažovanja mladih u procesima donošenja odluka,

Prepoznajući važnost obezbeđivanja dugotrajnog kontinuiranog angažovanja mladih fokusiranjem na konkretnu implementaciju kroz domaće, regionalne i/ili međunarodne inicijative za osmišljavanje rešenja koja mogu da ubrzaju klimatske akcije, kao i potrebu da se unaprede, podrže i promovišu inicijative predvođene mladima, pojača odgovornost i izgrade recipročni odnosi,

Podsećajući da su mladi i dalje nedovoljno zastupljeni u procesima konsultacija i implementacije i da ih je potrebno dodatno angažovati kako bi podržali nacionalne napore za ublažavanje i prilagođavanje, programe za sprečavanje ili minimiziranje gubitaka i štete, kao i razvoj i implementaciju nacionalnih klimatskih planova - između ostalih procesa, vodeći računa da imaju pristup informacijama, izgradnji kapaciteta i da budu sistematski uključeni u procese konsultacija i donošenja odluka kao zainteresovane strane,

Ističući vrednost otklanjanja prepreka kao što su nepostojanje pristupa internetu, jezičke, finansijske i kulturne barijere sa kojima se posebno suočavaju mladi iz zemalja u razvoju, a imajući u vidu da su različite zemlje uspele da u različitoj meri maksimizuju vrednost svoje omladine i da je nekima potrebna podrška u implementaciji programa za mlade i povećanju učešća u domaćim i multilateralnim procesima kroz povećanje zastupljenosti i stvaranje priznatih prostora,

Ističući važnost adekvatnog prepoznavanja proživljenih iskustava, tradicionalnih znanja i stručnosti mladih, lokalnih i autohtonih zajednica, uključujući osobe sa invaliditetom, na međunarodnom, nacionalnom i lokalnom nivou, bržeg otvaranja kvalitetnih i plaćenih poslova za omladinu i mlade stručnjake, kao i omogućavanja mladima da se slobodno izraze,

Uzimajući u obzir potrebu da se promoviše inkluzivnost i interkulturalnost i podstakne komunikacija kako bi se angažovali mladi skromnijeg porekla i iz marginalizovanih zajednica, davanjem jednakih mogućnosti mladima iz zemalja Globalnog juga i, između ostalog, mladima iz autohtonih naroda, mladima koji pripadaju vidljivim manjinama, mladim imigrantima, mladima iz LGBTIQ zajednice, mladim ženama, mladima sa invaliditetom, mladima sa niskim primanjima, prepoznajući da su oni najosetljiviji na negativne posledice klimatskih promena, uz posebne izazove za mlade iz malih ostrvskih zemalja u razvoju i najnerazvijenijih zemalja,

Uviđajući da implementacija politika i programa za prilagođavanje na klimatske promene i njihovo ublažavanje na svim nivoima mora da poštuje ljudska prava, uključujući pravo na čistu i zdravu životnu sredinu kao što je proglasio Savet UN za ljudska prava, da podržava klimatsku i socijalnu pravdu i vodi računa o dobrobiti marginalizovanih i najugroženijih grupa, uključujući mlade,

Podsećajući na međugeneracijsku jednakost kao ključni princip sadržan u Sporazumu iz Pariza i napominjući da je međugeneracijska razmena efikasan način rešavanja izazova, a podsećajući i na klimatsko obećanje „Kvon-Geš“, koje obavezuje zemlje potpisnice na uključivanje mladih u implementaciju Sporazuma iz Pariza i ostvarivanje njegovih ciljeva i „Međuvladinu deklaraciju o deci, mladima i klimatskim merama“, čije su potpisnice obavezne da poštuju prioritetne klimatske akcije koje su ustanovila deca i omladina širom sveta,

Naglašavajući potrebu da se podstakne globalna klimatska ambicija kako bi se ispunili ciljevi Sporazuma iz Pariza i obezbedila održivost za sadašnje i buduće generacije, kao i potrebu za jačanjem sposobnosti zajednica, lokalnih ili nacionalnih organa vlasti da predvide buduće izazove, kao i da rade na iznalaženju rešenja,

Prepoznajući značaj korišćenja okvira održivosti i otpornosti kako bi se pomoglo u tranziciji ka većoj održivosti i otpornosti, istovremeno držeći korak sa novim izazovima i problemima koji se javljaju na lokalnom nivou,

Ističući potrebu uspostavljanja dijaloga između skupa Youth4Climate, ministara i visokih zvaničnika koji će prisustvovati pripremnom sastanku za COP26 u Milanu, i šire gledano, potrebu da se promoviše angažovanje mladih na svim glavnim međunarodnim forumima, istovremeno vodeći računa da se to postiže na smislen način, izbegavanjem prividnih dela i obezbeđivanjem slobode govora mladih,

Uzimajući u obzir konkretna iskustva sa „UN klimatskog samita mladih“, Konferencije mladih (COY) i drugih relevantnih foruma čiji su predmet bile klimatske promene,

u nastavku izlažu predloge i preporuke kako bi osigurali ispunjenje ključnih ovde istaknutih zahteva.

1.1. ZNAČAJNO UČEŠĆE

Multilateralno

1.1.1 Uspostaviti program omladinskih delegata za Okvirnu konvenciju UN o klimatskim promenama (UNFCCC) u kojem će učesnici biti uključeni i podržani da učestvuju u svojim nacionalnim delegacijama. Postupak nominacije treba da:

- a) omogući nominovanje 1 ili 2 mlade osobe iz svake potpisnice UNFCCC-a;
- b) bude otvoreni konkurs;
- c) delegati se biraju putem otvorenog, transparentnog i nezavisnog sistema glasanja otvorenog za mlade na međunarodnom nivou. U idealnom slučaju, delegati su osobe sposobne da se angažuju na različitim nivoima (npr. lokalnom, podnacionalnom, nacionalnom) kako bi bili što više zastupljeni.

1.1.2 Uspostaviti telo u okviru UNFCCC-a kako bi se poboljšalo učešće mladih i obezbedili stalni uslovi za mlade da se uključe u formalne, periodične diskusije između sebe i sa predstavnicima UNFCCC potpisnica, uključujući razmenu mišljenja, iskustava i predloga koji imaju za cilj podsticanje učešća i angažovanja mladih, podizanje svesti i osnaživanje mladih, kao i povećanje globalnih klimatskih ambicija.

- 1.1.3 Povećati mogućnosti za intervencije mladih tokom samih sednica, uključujući i vođenje računa da njihove intervencije budu izložene na početku ili na sredini plenarnih sednica, a ne na kraju.
- 1.1.4 Uspostaviti mladima model konferencije potpisnica kako bi se upoznali za klimatskom agendom sednica UNFCCC-a.
- 1.1.5 Podstaći sve UN agencije, institucije i/ili konvencije i relevantne međunarodne i međuvladine organizacije da kreiraju strukturirane platforme/programe za podršku angažovanju mladih u procesima donošenja odluka, uključujući otvorenije procese za selekciju kandidata za postojeća omladinska tela UN za klimu.
- 1.1.6 Povećati mogućnosti angažovanja preko UNFCCC regionalnih centara za saradnju kao platforme za regionalnu koordinaciju mladih, uključujući organizovanje periodičnih sastanaka ili konferencija mladih na podregionalnom nivou.
- 1.1.7 Podstaći države članice da sprovedu Rezoluciju Ekonomskog i socijalnog saveta koja nalaže učešće mladih u procesima donošenja odluka na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou.

Nacionalno

- 1.1.8 Vlade i drugi institucionalni kreatori politika treba da osiguraju sistematsko značajno učešće mladih u procesu donošenja klimatskih odluka kroz planiranje i implementaciju, što se meri:
 - a) formiranjem i usvajanjem Savetodavnih odbora mladih o klimatskim promenama uz konsultaciju sa mladima, koji će savetovati relevantne nacionalne institucije usvojene nacionalnim zakonodavstvom, i biti sastavljeni od, između ostalog, mladih lidera iz različitih disciplina koji predstavljaju omladinske zajednice, uključujući stigmatizovane, marginalizovane, ranjive grupe i vode računa o rodnoj zastupljenosti, različitostima, jednakosti i inkluziji;
 - b) uključivanjem mladih kroz Savetodavni odbor mladih i/ili druge relevantne organizacije predvođene mladima u sve nacionalne politike koje se tiču klimatskih promena, uključujući nacionalne klimatske planove, procese planiranja, konsultacije, implementaciju, procedure validacije i provere.
- 1.1.9 Omogućiti načine da mladi prate napredak planova/politika o klimatskim promenama, uključujući nacionalno utvrđene doprinose koji su rezultat UNFCCC-a i drugih procesa.
- 1.1.10 Uključiti mlade u razvoj, implementaciju i ažuriranje procesa nacionalnih klimatskih planova i dugoročne strategije razvoja sa niskim emisijama gasova sa efektom staklene bašte, između ostalih politika.

Lokalno

- 1.1.10 Mladi predlažu povećanje uključenosti i odgovornosti članova lokalnih zajednica, posebno mladih, u pripremi rezilijentnih i održivih urbanih i ruralnih akcionih planova i inkluzivnih procesa donošenja odluka, uključujući uvođenje „Omladinskih opštinskih odbora“ i periodičnih „Dana otvorenih vrata za mlade“ ili inicijative „Otvorenog parlamenta“, uz podsticanje povezivanja zajednica i podizanje svesti o značaju njihovog delovanja.
- 1.1.11 Potrebno je da se razviju i u potpunosti implementiraju detaljni klimatski akcioni planovi, uključujući značajno učešće mladih na lokalnom nivou.

- 1.1.12 Uključivanje mladih mora biti institucionalizovano u kreiranje lokalne politike, bilo od strane lokalnih omladinskih saveta, omladinskih delegata ili kroz kvote za mlade u lokalnim skupštinama.
- 1.1.13 Pored toga je ključno obezbediti transparentan proces selekcije mladih učesnika i raspoložive resurse (finansijska sredstva, informacije, jezičku inkluziju, kulturnu osetljivost, vreme).

1.2 IZGRADNJA KAPACITETA

Multilateralno

- 1.2.1 Osnovati omladinski forum Akcija za klimatsko osnaživanje (ACE) kao godišnji događaj u okviru UNFCCC procesa koji će jačati izgradnju kapaciteta za mlade pružanjem mogućnosti za vršnjačko učenje, umrežavanje i omogućavanje razmene mišljenja između mladih, stručnjaka i državnih službenika (npr. nacionalne ACE fokusne tačke).
- 1.2.2 Dodatno povećati broj dece i mladih u UNFCCC grupi (YOUNGO), kako bi bila bolje strukturirana i dostupnija većem broju mladih širom sveta kroz obezbeđivanje namenskog finansiranja za njene aktivnosti bez podrivanja nezavisnosti članova, kroz promovisanje svesti o YOUNGO među mladima i potpisnicama, kao i povećanje finansijske, logističke i institucionalne podrške za Konferencije mladih i njihove regionalne, nacionalne i lokalne verzije.
- 1.2.3 Stvoriti više mogućnosti kao što su programi obuke i mentorstva, mogućnosti za istraživanje, obrazovni kursevi i stipendije kako bi se mladima omogućilo da ostvare svoj potencijal.
- 1.2.4 Podsticati terenski rad i komunikaciju o aktivnostima Akcije za klimatsko osnaživanje (ACE), posebno u zemljama u razvoju, kao i stvaranje mogućnosti za mlade da razmenjuju iskustva iz sopstvenog rada i/ili iznose svoja mišljenja.
- 1.2.5 Podsticati zemlje da imenuju više nevladinih zainteresovanih strana kao nacionalne ACE fokusne tačke kako bi se ojačale veze između državnih institucija i civilnog društva.

Nacionalno

- 1.2.6 Tražiti da sve nacionalne vlade podrže i sprovedu programe i inicijative za izgradnju kapaciteta mladih i da se postaraju da proces selekcije bude otvoren, transparentan i zasnovan na zaslugama, tako da mladi koji učestvuju u nacionalnom odlučivanju o klimi i klimatskom aktivizmu mogu da doprinesu multilateralnim procesima.
- 1.2.7 Podsticati uključivanje mladih iz stigmatizovanih, marginalizovanih i ranjivih zajednica u ove programe i inicijative.
- 1.2.8 Osigurati značajno učešće mladih u ovim programima i inicijativama kroz nacionalno relevantne podsticaje, vodeći računa o zastupljenosti svih nacionalnih dijalekata i jezika.
- 1.2.9 Osigurati implementaciju izgradnje kapaciteta i transformativnog obrazovanja kroz multidisciplinarni pristup integracijom programa klimatskog obrazovanja u nacionalne nastavne planove i programe od najranijeg uzrasta, uz podršku svih relevantnih ministarstava i institucija.

Lokalno

- 1.2.10 Predložiti jačanje javnih i transparentnih procesa konsultacija sa marginalizovanim/manje uključenim zajednicama/grupama na lokalnom nivou, uključujući, između ostalog, reprezentativne grupe obrazovnih institucija, aktere civilnog društva, autohtone narode, klimatske aktiviste, žene, migrante i izbeglice, a pre svega mlade članove lokalnih zajednica, pomažući u povećanju svesti, umrežavanju i izgradnji stručnih znanja za budućnost.
- 1.2.11 Lokalizovati narativ klimatskih promena, obezbeđujući jezičku inkluzivnost koja podrazumeva intersekcionalne aspekte i podizanje svesti.

1.3 FINANSIRANJE

Multilateralno

- 1.3.1 Podstaći sve agencije, institucije i/ili konvencije UN-a i relevantne međunarodne i međuvladine organizacije da oblikuju svoje prioritete i odluke o upravljanju; uspostaviti strukturirane platforme/programe sa znatnim budžetima i resursima za podršku istraživačkim inicijativama mladih i klimatski osvešćenim i održivim inovacijama i preduzećima, kao i podstaći angažovanje mladih u procesima donošenja odluka, uz davanje prioriteta mladima iz malih ostrvskih zemalja u razvoju i najnerazvijenijih zemalja.
- 1.3.2 Tražiti od razvijenih zemalja da podrže alokaciju resursa za inicijative predvođene mladima na Globalnom jugu, posebno u malim ostrvskim zemaljama u razvoju i najnerazvijenijim zemljama.
- 1.3.3 Tražiti od razvijenih zemalja, javnih i privatnih finansijskih institucija i relevantnih organizacija UN-a da hitno izdvoje i stave na raspolaganje finansijska sredstva i podršku za rešavanje gubitaka i šteta, posebno u malim ostrvskim zemaljama u razvoju i najnerazvijenijim zemljama i zajednicama i grupama najosetljivijim na klimatske uticaje, uključujući mlade narode.

Nacionalno

- 1.3.4 Zahtevati da sve nacionalne vlade osmisle i sprovedu nacionalni plan finansiranja za podršku preduzećima predvođenim mladima, mladim preduzetnicima, registrovanim i neregistrovanim programima predvođenim mladima, organizacijama i inicijativama koje podržavaju klimatske akcije i implementaciju agende za ciljeve održivog razvoja, UNFCCC i druge relevantne multilateralne politike i ciljeve, između ostalog.
- 1.3.5 Podstaći nacionalne vlade da aktivno traže i primenjuju međusektorsko finansiranje u saradnji sa drugim nacionalnim vladama kako bi istinski podržale napredak u klimatskim akcijama mladih iz zemalja u razvoju.
- 1.3.6 Pozvati nacionalne vlade da uspostave pravičan, transparentan forum za razmenu informacija, davanje smernica i podršku za nacionalni plan finansiranja.

Lokalno

- 1.3.7 Predložiti formiranje i/ili povećanje javnih fondova za urbanu ekološku održivost kojima će se podržavati mali i srednji lokalni preduzetnici pravednom raspodelom resursa, čiji je cilj, između ostalog:

- a) razvoj programa za podršku i implementaciju ekološke posvećenosti, ideja i rešenja u lokalnim zajednicama za borbu protiv klimatskih promena, uzimajući u obzir ne samo pitanja životne sredine već i ona vezana za ekonomiju, obrazovanje i zdravstvo;
- b) rad na reciklaži, kreiranju javnih kampanja i reklama koje prikazuju kako uštedeti osnovne resurse kao što su energija i voda, kao i održive prakse upravljanja otpadom i njegove prerade na lokalnom nivou.

1.4 MEĐUSEKTORSKI PREDLOZI

- 1.4.1. Dati mladima mogućnosti da upravljaju zelenim fondovima kroz mikrograntove i druge korisne prilike za doprinos.
- 1.4.2. Održavati periodične sajmove, sponzorirati istraživanja i organizovati takmičenja i druge događaje za mlade o borbi protiv klimatskih promena i promovisanju zaštite životne sredine.
- 1.4.3. Obezbediti nediskriminatornu globalnu tranziciju na niske emisije gasova sa efektom staklene bašte i rezilijentan razvoj službenim uvođenjem principa neprimjenjivanja sankcija na klimatske projekte kod svih zemalja potpisnica UNFCCC-a.
- 1.4.4. Priznati i poštovati princip tehnološke neutralnosti koji obezbeđuje jednak pristup svim tehnologijama koje pomažu u održivom postizanju ciljeva Sporazuma iz Pariza zasnovan na međunarodnoj politici.
- 1.4.5. Razgovarati o alternativnim merilima u odnosu na BDP, kojima se uzimaju u obzir problemi životne sredine.
- 1.4.6. Pozvati predsedništvo COP26 da olakša uspostavljanje plana kojim će se na COP27 zaključiti dogovor o novom skupu principa za prilagođavanje multilateralnog sistema tako da on podrži Sporazum iz Pariza i oporavak od pandemije.

2. ODRŽIVI OPORAVAK

Učesnici samita Youth4Climate,

Podsećajući na plan iz Agende 2030 za postizanje održivog rasta i razvoja bez ičijeg zanemarivanja, a posebno na 7. cilj održivog razvoja, kojim se od potpisnica zahteva da obezbede dostupnost pristupačne, pouzdane, održive i moderne energije za sve,

Uviđajući da će pravičan i pravedan prelazak na čistu energiju podrazumevati međugeneracijski pristup više aktera koji uključuju vlade, privatni sektor, mlade, etničke manjine i autohtone grupe stanovništva, kao i osetljive zajednice, kao i vođenje računa da i zemlje u razvoju i razvijene zemlje imaju pristup pouzdanoj i dostupnoj energiji,

Svesni da će radi prelaska na zelenu energiju potpisnice morati da implementiraju regulatorne i finansijske mehanizme za podršku razvoju infrastrukture i tehnologije, kao i izgradnju kapaciteta radne snage,

Uviđajući da planovi oporavka od KOVIDA 19 predstavljaju jedinstvenu priliku za implementaciju Zelenog oporavka kroz inicijative kao što je Novi zeleni dogovor, koji podrazumeva dodelu sredstava za oporavak u skladu sa klimatskim ciljevima navedenim u Sporazumu iz Pariza,

Ističući da će povratak na uobičajeno poslovanje sprečiti potpisnice da dostignu cilj „znatno ispod 2° C“ utvrđen u Sporazumu iz Pariza i dalje navodeći da je nastavak ulaganja u fosilna goriva, uključujući gas, suprotan klimatskim ciljevima i zelenim ciljevima oporavka,

Konstatujući da će energetska tranzicija imati štetne propratne posledice na zaposlenost u industriji fosilnih goriva, uz napomenu da se ovi gubici mogu izbalansirati kroz ekvivalentne poslove u zelenoj industriji, što će dovesti do pozitivne tranzicije na tržištu rada koja može pomoći u razbijanju mita o dihotomiji između zaštite životne sredine i prosperiteta,

Ističući potrebu za multisektorskim angažovanjem velikog broja zainteresovanih strana, zauzimanjem perspektive usmerene na ljude kako bi se suštinski mapirale unakrsne veze između različitih sektora i rešile nepravednost i nejednakost izazvane klimom,

Naglašavajući da je prioritet za politiku i razvoj da se obezbedi zdravstvena sigurnost, sigurna snabdevenost hranom i vodom u okviru naučno utvrđenih planetarnih granica kroz odgovarajuću infrastrukturu za te ciljeve,

Svesni da je otpornost zavisna od konteksta i da joj stoga treba pristupiti sa lokalnog nivoa,

Ističući da finansijski tokovi određuju pravac društvene dinamike, prilagođavanja klimatskim promenama i napredak u pogledu otpornosti,

Uviđajući da obezbeđivanje finansijskih sredstava za prilagođavanje, otpornost, nadoknadu gubitaka i štete mora biti pouzdano i nalaziti se u lokalnom vlasništvu da bi se ostvarili ciljevi održivog razvoja,

Zahtevajući da obećane akcije prate snažniji mehanizmi za vertikalnu i horizontalnu odgovornost,

Ističući važnost preduzimanja posebnih mera za sprečavanje gubitaka i šteta i popravljanje socijalne, ekonomske i ekološke ravnoteže,

Dodatno naglašavajući da prilagođavanju i otpornosti treba pristupiti uzimanjem u obzir klimatskih izbeglica koje će biti raseljene kako se uslovi budu menjali i priznavanjem termina „klimatske izbeglice“ u međunarodnom pravu,

Naglašavajući da klimatska kriza različito pogađa različite subjekte i regione i da bi njih kao takve trebalo razlikovati u kreiranju politika otpornosti, prilagođavanja, nadoknade gubitaka i štete,

Ističući potrebu da se „promeni narativ“ promovisanjem pojma prirode kao suštinske vrednosti za društvo kroz korišćenje „zelenog pristupa“ primenljivog na svaku odluku koja se odnosi na ekonomsko i društveno okruženje,

Naglašavajući važnost povećanja svesti na lokalnom i nacionalnom nivou o prirodno zasnovanim rešenjima i njihovom punom potencijalu za očuvanje biodiverziteta kroz ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama,

Prepoznajući da mladi mogu da integrišu intersekcionalan i inkluzivan pristup implementaciji prirodno zasnovanih rešenja, čime se povećava dugoročni i kratkoročni uticaj tih rešenja na regije i područja ugrožena klimatskim promenama,

Ističući da je inkluzivno učešće mladih i ugroženih zajednica, koje su među najugroženijima klimatskim promenama, ključno za delotvorno osmišljavanje i implementaciju svih rešenja zasnovanih na prirodi pomoću inovativnih ideja i različitih perspektiva,

Prepoznajući važnost obrazovanja mladih, obuka, izgradnje kapaciteta i koordinacije kojom se promoviše implementacija prirodno zasnovanih rešenja i klimatskih akcija,

Naglašavajući potrebu da vlade intervenišu i podstiču očuvanje i obnovu prirode u cilju brze i pravedne tranzicije ka održivijoj planeti,

Svesni da prirodno zasnovana rešenja mogu predstavljati 30% rešenja za klimatske promene i omogućiti rešavanje kako klimatske, tako i krize biodiverziteta,

Pozivajući vlade da usvoje definiciju prirodno zasnovanih rešenja koja bi bila zajednička za UNFCCC i UNCBD i podrazumevala zaštitne mere za izbegavanje onih rešenja koja ne poštuju ekosisteme i lokalne zajednice,

Ističući potrebu za zaštitnim merama u implementaciji prirodno zasnovanih rešenja, kojima bi trebalo da se:

- a) izbegava upotreba prirodno zasnovanih rešenja za programe kompenzacije ugljen-dioksida kako bi se opravdao uobičajeni način rada;
- b) izbegava otimanje zemlje tako što će se obezbediti da prirodno zasnovana rešenja slede transparentne, inkluzivne i osnažujuće procese upravljanja;
- c) osigura implementacija prirodno zasnovanih rešenja kroz pristup zasnovan na ekosistemu, vodeći računa da se time istinski unapređuje biodiverzitet (korišćenjem autohtonih vrsta i sl.).

Naglašavajući da će razvijene zemlje nastaviti da obezbeđuju i povećavaju finansijska sredstva za pomoć zemljama u razvoju, posebno malim ostrvskim zemljama u razvoju i najnerazvijenijim zemljama u smislu ublažavanja klimatskih promena, prilagođavanja njima i mera usmerenih na gubitak i štetu,

Prepoznajući važnost i hitnost angažovanja više resursa iz različitih izvora za pojačanje klimatskih akcija, počev od međunarodnih donatora, vlada i nevladinih aktera, uključujući privatni sektor, pa do finansijskih sektora i zajednica na dostupan i pravičan način koji obezbeđuje transparentnu i na rezultatima zasnovanu odgovornost za ulaganja u akcije ublažavanja klimatskih promena i prilagođavanja na njih,

Imajući u vidu ključnu ulogu mladih osoba i mladih zajednica, organizacija i pokreta u zagovaranju angažovanja resursa za sistemske akcije ublažavanja klimatskih promena i prilagođavanja koje su efikasne, pravedne, momentalne i transparentne,

Ističući strateški značaj aktivne podrške angažovanju mladih u izdvajanju resursa i upravljanju njima na svim institucionalnim nacionalnim i međunarodnim nivoima, kao što su, između ostalog, istraživanja i akademska zajednica, političke institucije, državne službe i međunarodne organizacije koje se bave klimom,

Imajući u vidu različite klimatske inicijative koje promovišu omladinske organizacije na svim nivoima, uključujući, između ostalog, lokalne i regionalne zajednice, nevladine organizacije, Ujedinjene nacije i drugi priznati programi za mlade i mogućnost da se ove inicijative ojačaju i prošire kao efikasno sredstvo za olakšavanje angažovanja resursa za klimatske akcije,

Svesni da inkluzivni participatorni procesi moraju poštovati prava autohtonih naroda, lokalnih zajednica, migranata, dece, osoba sa invaliditetom i osoba u osetljivim situacijama, pravo na razvoj, kao i ravnopravnost polova, osnaživanje žena i međugeneracijsku jednakost,

Uviđajući da sektor turizma ima značajan udeo u globalnom BDP-u (približno 10,4% 2018. godine) uz istovremeni udeo u emisiji ugljen-dioksida od približno 8%, koji je u nesrazmerno velikoj meri izazvan turistima iz bogatijih zemalja,

Dodatno uviđajući da klimatske promene predstavljaju kratkoročni i dugoročni izazov za sektor turizma zbog faktora kao što su porast nivoa mora, ekstremni vremenski uslovi i gubitak prirodnih staništa i divljih životinja,

Svesni da je pandemija KOVIDA 19 negativno uticala na sektor turizma, istovremeno uviđajući da ovo predstavlja priliku da se nacionalni planovi oporavka i otpornosti iskoriste za zeleni i plavi oporavak,

Uviđajući da siromašnije zemlje i privreda malih ostrvskih zemalja u razvoju često zavise od turizma, a istovremeno su manje otporne i prilagođene klimatskim promenama,

Ističući da lokalni turistički kapacitet (maksimalan broj ljudi koji u datom trenutku može posetiti neku turističku destinaciju) i međunarodni turistički tokovi uz promociju lokalnog turizma i implementaciju principa održivosti na turističkim destinacijama mogu značajno smanjiti karbonski otisak ovog sektora, a da pritom i dalje osiguravaju pogodnosti za turističke radnike i turiste.

2.1. ENERGETSKA TRANZICIJA I ZELENI POSLOVI

2.1.1. Pozivaju centralne i lokalne vlade da usvoje nove, ambiciozne domaće zelene dogovore, koji:

- a) su usmereni na prava lokalnih zajednica, posebno etničkih manjina, autohtonih naroda, osoba sa invaliditetom i drugih marginalizovanih grupa;
- b) postepeno obezbeđuju ukidanje subvencija za fosilna goriva i njihovo ulaganje u čistu energiju i energetske efikasnost;
- c) obezbeđuju ulaganje u obuku i usavršavanje mladih i radnika koji izlaze iz sektora fosilnih goriva.

2.1.2. Pozivaju lidere da garantuju prava lokalnim zajednicama, etničkim manjinama, autohtonim narodima i drugim ugroženim ljudima promovisanjem njihovog energetske suvereniteta i razvojem klimatskih rešenja u svim aspektima energetske tranzicije kroz:

- a) davanje prioriteta pristupu zemljištu i vodama i pravima na suverenitet u pripremi klimatskih politika i donošenju odluka o projektima koji će uticati na te zajednice;
- b) usvajanje i implementaciju Deklaracije Ujedinjenih nacija o pravima autohtonih naroda (UNDRIP) i prava lokalnih zajednica, posebno prava na slobodan, prethodni pristanak na sve nove oblike energetske razvoja zasnovan na informisanosti, uključujući, između ostalog, projekte fosilnih goriva, zelene energije, rudarstvo i druge ekstraktivne industrije;
- c) direktno ulaganje u lokalne zajednice, etničke manjine i autohtone narode za vođenje projekata čiste energije i drugih klimatskih rešenja, uključujući povećanje pristupa finansiranju i resursima za mlade iz autohtonih naroda u cilju razvoja klimatskih rešenja;
- d) rad sa lokalnim zajednicama, etničkim manjinama, autohtonim narodima i lokalnim zajednicama na kombinovanju tradicionalnog ekološkog znanja i mudrosti predaka sa upravljanjem zemljištem, upravljanjem katastrofama, energetske razvojem i klimatskim rešenjima uz poštovanje kulturnog suvereniteta i intelektualne svojine.

2.1.3. Pozivaju sve zemlje da hitno pređu na obnovljive izvore energije kako bi do 2030. godine dostigle nultu stopu neto emisija, uključujući:

- a) implementiranje značajnih i inovativnih finansijskih, tehničkih i regulatornih politika za olakšavanje razvoja obnovljivih izvora energije, kao što su, između ostalog, podsticaji, subvencije i garantovane cene;
- b) finansiranje istraživanja i razvoja inovacija kako bi procesi bili efikasniji i konkurentniji i kako bi se komercijalizovale nove tehnologije;
- c) izradu smernica i preporuka za prelazak na čistu energiju koje uključuju sve članove društva, od institucija i preduzeća do pojedinaca i lokalnih zajednica, obezbeđujući pristup informacijama, učešće i pravdu;
- d) identifikovanje nacionalnih resursa kroz detaljna i nezavisna istraživanja koja uzimaju u obzir sve zainteresovane strane i ulaganje u transformativne prakse obnovljive energije koje su održive, ekološki prihvatljive, pravedne i pravične u svim lancima snabdevanja i adekvatne za regionalne uslove u kojima se koriste;
- e) saradnju sa privatnim sektorom na istraživanju i finansiranju inovativnih mehanizama za transformaciju i povećanje proizvodnje čiste i obnovljive energije;

- f) implementiranje multidimenzionalnog i multisektorskog pristupa razvoju čiste energije koji, između ostalog, podrazumeva sigurnost hrane, poljoprivrednu praksu, pravičnost i pravdu, pristup čistoj vodi i ulaganje u programe očuvanja okoline;
- g) obustavu ulaganja kompanija u istraživanja i vađenje fosilnih goriva uz zadržavanje energetske otpornosti njihovih zemalja.

2.1.4. Podstiču zemlje da donesu i primene obavezujuće zakone i postavbe stroge vremenske rokove sa preciznim smernicama za prestanak korišćenja fosilnih goriva za proizvodnju energije, uključujući prirodni gas, što znači:

- a) postepeno ukidanje subvencija za fosilna goriva i zaustavljanje finansiranja svih novih istraživanja i razvoja fosilnih goriva počev od ubrzanog ukidanja uglja za proizvodnju energije i zaustavljanja međunarodnog finansiranja postrojenja na uglj;
- b) vođenje računa da razvijene zemlje pomažu zemljama u razvoju u energetske tranziciji;
- c) primenu ograničenja emisija ugljenika i oporezivanje fosilnih goriva za ceo energetski sektor kao što su proizvodnja električne energije, industrija i transport stopama koje su veće od trenutnih i koje spadaju u predlog Koalicije lidera za ograničenje emisija ugljenika koje će ispoštovati Sporazum iz Pariza, a iznose najmanje 40-80 USD/tCO₂ do 2020. i 50-100 USD/tCO₂ do 2030. godine, pod uslovom da postoje uslovi za podsticajnu politiku;
- d) vođenje računa da se prihodi od takvih mera koriste za promociju održivih alternativnih rešenja u osteljivim i lokalnim zajednicama za smanjenje i kompenzaciju emisija, uz istovremeno garantovanje njihovog prava na učešće, pristup informacijama i pravdi.

2.1.5. Pozivaju sve zemlje da ulažu u smanjenje energetske potražnje uspostavljanjem jakih fiskalnih i regulatornih strategija za promociju energetske efikasnosti i uštede na sledeći način:

- a) osiguravanjem da finansijska ulaganja i politike postavljaju kao prioritet energetske efikasnost na strani potražnje, uštedu energije i usvajanje čiste energije kako bi se najpre zamenilo snabdevanje energijom iz fosilnih goriva pre ulaganja i planiranja korišćenja kompenzacije emisija, koje bi trebalo da se primenjuju samo kao krajnja mera;
- b) traženjem i davanjem podsticaja za uštedu energije i efikasnost u energetske planiranju i planovima industrijalizacije, kao i na nivou domaćinstava;
- c) zabranom novih kombinovanih postrojenja za toplotnu i električnu energiju na fosilna goriva;
- d) promovisanjem korišćenja neto merenja i integrisanih planova za električnu energiju i društva zasnovanog na energetske trezvenosti vođenog neophodnošću da se potrošnja energije dovede na prihvatljive nivoe kapaciteta za planetu;
- e) vođenjem računa da porodice sa niskim primanjima takođe mogu da renoviraju svoje domove i promene vrstu prevoza tako da izaberu energetske efikasnije alternative.

2.1.6. Predlažu da države prate rastuću potražnju za resursima u sektoru transporta i primenjuju zakone, politike i infrastrukturne programe za obnovu transportnih sistema, uključujući:

- a) podsticanje opcija kao što su bicikli i javni prevoz, koje proizvode niske emisije, kao i obezbeđivanje finansijskih destimulacija za putovanje avionom;
- b) pružanje infrastrukturne podrške i finansijskih podsticaja za brži prelazak na vozila sa pogonom na čistu energiju, kao i obavezu adaptacije teretnih brodova, kruzera i aviona;

- 2.1.7. Dodatno apeluju na sve zemlje da se postaraju da se najmanje 50% svih paketa ekonomskog oporavka odnosi na ublažavanje klimatskih promena ili prilagođavanje na njih tako što će dati prioritet akterima u energetsom sektoru sa niskim i neutralnim emisijama ugljenika i obezbediti subvencije za zelenu infrastrukturu i formiranje zelenih radnih mesta.
- 2.1.8. Pozivaju sve zemlje da prestanu da finansiraju infrastrukturu i tehnologiju fosilnih goriva u siromašnijim zemljama i istovremeno obezbede investicije i tehničku podršku za njihovu energetska tranziciju obezbeđivanjem projekata razvojnim agencijama u kojima se razmatra klimatska otpornost, uključujući (ponovne) obuke ili edukacije za one na koje bi te aktivnosti uticale i obezbeđivanje dostupnosti finansijski pristupačne energije za razvojne ciljeve.
- 2.1.9. Naglašavaju potrebu da se razvijaju programi izgradnje kapaciteta u različitim disciplinama koji će moći da se koriste za smanjenje radne snage u industriji fosilnih goriva i stvaranje novih radnih mesta za radnike i zajednice na koje energetska tranzicija može uticati, a takođe kroz:
- a) prethodne i naknadne procene ugroženosti kako bi se identifikovale zajednice koje će biti najviše pogođene tranzicijom i obezbedilo da takva tranzicija donese ekonomske i socijalne koristi za radnike na koje utiče;
 - b) rad sa zajednicama i radnicima u industrijama sa intenzivnim emisijama ugljenika na koje će tranzicija verovatno uticati, kako bi se osmislila i razvila zajednička vizija i plan tranzicije koji će sadržati prenosive veštine i primere kod kojih je moguća prekvalifikacija;
 - c) implementaciju programa finansiranih od države za prekvalifikaciju radnika sa poslova u sektoru sa visokim emisijama ugljenika na „zelenija“ zanimanja, kao i pružanje finansijske podrške radnicima i njihovim porodicama zbog energetske tranzicije;
 - d) saradnju sa industrijskim udruženjima i pružanje finansijskih podsticaja i priznanja energetskim kompanijama koje ulažu u programe prekvalifikacije.
- 2.1.10. Pozivaju sve zemlje da ponude obuku i mogućnosti za izgradnju kapaciteta u zelenim poslovima u cilju rešavanja nezaposlenosti, stvaranja novih mogućnosti za zapošljavanje i formiranja radne snage sposobne da dovede do brze energetske tranzicije uz postizanje 8. cilja održivog razvoja, uključujući:
- a) promovisanje jednakog pristupa obrazovanju u školama, na univerzitetima i stručnim školama, kao i premošćivanje jaza između obrazovanja i karijere obezbeđivanjem programa za izgradnju veština, pristupa mentorstvu i vršnjačkim mrežama, kao i korišćenjem sistemskog pristupa za stvaranje radne snage u sektoru čiste energije;
 - b) pružanje novih veština strukturno nezaposlenim ljudima kroz subvencionisane ili besplatne programe obuke u saradnji sa centrima za obuku iz celog sveta;
 - c) mogućnost za rad u celom energetsom lancu vrednosti, od istraživanja i razvoja do održavanja, distribucije i proizvodnje;
 - d) ulaganje u mlade, posebno mlade u ugroženim zajednicama, etničke manjine, autohtone zajednice i žene kroz obuke za zelene poslove, podržavanje organizacija i inicijativa predvođenih mladima, stvaranje društvenog, ekonomskog i političkog okruženja koje će omogućiti preduzetništvo mladih u oblasti obnovljive energije;
 - e) vlade bi trebalo da kreiraju planove stručnog osposobljavanja i zapošljavanja kako bi pomogle u obuci i finansiranju pojedinaca u procesu tranzicije da steknu veštine za obnovljive i ekološki prihvatljive sektore. Ovo će radnicima omogućiti obuke i platu tokom tog perioda, nakon čega će vlada garantovati zapošljavanje.

2.1.11. Podstiču zemlje da zahtevaju da svi projekti, organizacije i kompanije koje primaju finansijsku pomoć od poreskih obveznika postave ciljeve za smanjenje emisije ugljen-dioksida koji su u skladu sa njihovim nacionalno utvrđenim doprinosom. Sva nova preduzeća, objekti ili projekti takođe treba da ispune ove standarde kako bi dobili odobrenje i pritom da koriste javno-privatna partnerstava za zelene projekte, između ostalog kroz:

- a) osnivanje regionalnih tržišta električne energije i suvlasništvo nad opštinskom energetsom infrastrukturom u privatnom sektoru;
- b) uvođenje klimatskog izveštavanja kako bi se obezbedili ravnopravni uslovi za preduzeća;
- c) obezbeđivanje subvencija i finansijske pomoći „zelenim kompanijama“ i dodeljivanje poreskih olakšica preduzećima i kompanijama koje promovisu zelena radna mesta;
- d) usvajanje zelenog poreskog sistema koji favorizuje zeleno poslovanje i smanjenje carina i poreza za proizvode povezane sa zelenim poslovima;
- e) naplatu većeg poreza na proizvode koji su jednokratni ili nisu ekološki.

2.2. PRILAGODAVANJE, OTPORNOST, GUBITAK I ŠTETA

2.2.1 Od zemalja zahtevamo da različita sredstva implementacije budu odmah dostupna za lokalne mere prilagođavanja, otpornosti i saniranje gubitaka i štete kako bi se obezbedilo da do najugroženijih grupa i regiona dopru odgovarajuća i kontinuirana rešenja.

2.2.2 Od zemalja zahtevamo da hitno sprovedu lokalne mere prilagođavanja, otpornosti i oporavka od KOVIDA 19 i klimatskih promena obuhvaćene ciljevima održivog razvoja uz zdravstvo, hranu i vodu kao prioritet, kako bi se ZAUSTAVILI dalji gubici i štete kroz holistički i integrisani pristup podržan grantovima za finansiranje mera prilagođavanja, planiranja i implementacije otpornosti.

2.2.3 Prilagođavanje i otpornost moraju biti inkluzivni na svim nivoima - međunarodnom, regionalnom i društvenom, sa posebnim naglaskom na autohtone zajednice i žene, imajući u vidu specifične situacije sa kojima se suočavaju zemlje sa visokom klimatskom ugroženošću, posebno male ostrvske zemlje u razvoju, najnerazvijenije zemlje i zemlje u razvoju bez izlaza na more.

2.2.4 U istom duhu, nacije moraju prepoznati klimatske migrante, klimatske izbeglice i pozabaviti se gubicima i štetom kako bi očuvale društvenu, ekonomsku i ekološku ravnotežu, kao i javno zdravlje, istovremeno obezbeđujući pravičan pristup finansiranju za ugrožene zemlje na prvoj liniji fronta klimatskih promena i preuzimanje odgovornosti od strane onih zemalja koje najviše doprinose klimatskim promenama.

2.2.5 Mere prilagođavanja i otpornosti moraju da se sprovedu blagovremeno kako bi se osiguralo zdravlje i sigurno snabdevanje hranom i vodom. To znači da zdravlje, sigurnost hrane i vode moraju biti uspostavljeni kao nadnacionalni strateški ciljevi uz adekvatne mere u toj oblasti, kroz:

- a) podsticanje nadležnih organa na različitim nivoima da sprovedu politike prevencije izbijanja bolesti, lokalne mere za urgentne zdravstvene situacije i brze mere ekonomskog spasavanja u okviru mreže za klimatske promene i biodiverzitet kako bi bolje odgovorili na pretnje po javno zdravlje i izbegli dodatne štete u bliskoj budućnosti;
- b) usmeravanje davalaca subvencija, podsticaja i finansijske podrške da usvajaju prirodnu i klimatski prihvatljivu poljoprivrednu praksu, fokusiraju se na lokalnu proizvodnju pretežno biljne hrane za ljude i obustave podršku za intenzivnu proizvodnju, posebno u zemljama u razvoju;

- c) podršku novim pristupima održivom korišćenju zemljišta, kao što je agrošumarstvo. To uključuje prenos i diseminaciju dovoljno znanja o korišćenju zemljišta prihvatljivim za klimu među onima koji bi na kraju sprovedili mere;
- d) brigu da integrisano upravljanje vodnim resursima predstavlja srž nacionalnih planova prilagođavanja i okosnicu ulaganja u klimatsko prilagođavanje;
- e) podršku istraživanju i transferu znanja o upravljanju površinskim i prekograničnim vodama kako bi se izbegli sukobi oko vode.

2.2.6 Promovišemo Akciju za klimatsko osnaživanje (ACE) kroz obrazovanje, obuke, podizanje javne svesti, učešće javnosti, pristup javnosti informacijama i međunarodnu saradnju u okviru prilagođavanja i otpornosti, što obuhvata:

- (a) finansiranje ponovljivih inicijativa prilagođavanja i otpornosti za sanaciju gubitaka i štete;
- (b) davanje prioriteta demokratizaciji nauke i podsticanje ponovljivih mera prilagođavanja i otpornosti čiji je smisao prevođenje nauke na kojoj se mere zasnivaju na lokalne, svima razumljive jezike;
- (c) promovisanje inicijativa za obuke edukatora, obrazovanje u oblasti životne sredine i obrazovanje društva usmerenih na klimatsko prilagođavanje i otpornost;
- (d) podršku lokalnim medijima/medijima u zajednici da informišu ljude i promovišu među lokalnim stanovništvom potrebu fokusiranja na prilagođavanje i otpornost, kao i na moguće načine da se to postigne;
- (e) uvođenje klimatskog obrazovanja u škole od najranijeg uzrasta i promovisanje stručnog obrazovanja, podizanja javne svesti, učešća javnosti i javnog pristupa informacijama radi izgradnje kapaciteta za prilagođavanje i otpornost.

2.2.7 Predlažemo integrisano i participatorno upravljanje, uključivanje svih sektora, kao i civilnog društva u procese konsultacija i preuzimanja odgovornosti uz prepoznavanje značaja njihovog iskustva, perspektiva i podsticanje promene socio-ekološke paradigme istovremenom pripremom urbanih i ruralnih područja za efikasan odgovor na rizik koji:

- (a) povećava i jačan demokratsko učešće i razvoj zajednice promovisanjem učešća u procesu izrade, donošenja i implementacije politika, kao i participatornog planiranja budžeta (alata i metoda) za projekte klimatskog prilagođavanja i otpornosti;
- (b) implementira institucionalno preklapanje i sigurno angažovanje lokalnih samouprava u nacionalnim planovima prilagođavanja i reagovanja na katastrofe;
- (c) obezbeđuje procenu uticaja na životnu sredinu za sve nivoe - posebno privatni sektor, uzimajući u obzir mere prilagođavanja;
- (d) podržava veću inkluzivnost mišljenja malih ostrvskih zemalja u razvoju i ranjivih zemalja na međunarodnom nivou i promoviše međunarodnu solidarnost;
- (e) unosi stručno znanje praktičara, kao što su istraživači i naučnici, u održivi oporavak i zakonodavne aspekte, garantujući sprovođenje neophodnih radnji za prikupljanje i čuvanje podataka za buduće korisne analize prilagođavanja i otpornosti na nivoima zajednica, okruga i nacionalnim nivoima;

- (f) jača relevantne sposobnosti u državnim institucijama i osnažuje osjetljive grupe, kako bi se osiguralo da se pitanja upravljanja rešavaju na adekvatan i pravedan način.
- 2.2.8 Takođe pozivamo zemlje i Ujedinjene nacije da priznaju klimatske migrante i klimatske izbeglice u međunarodnom pravu i implementiraju obavezujući međunarodni okvir za njihovu zaštitu i preseljenje tako što će:
- a) obezbediti da direktna humanitarna pomoć dođe do područja koja su prepoznata kao veoma osjetljiva zbog efekata klimatskih promena (na osnovu Globalnog indeksa klimatskih rizika);
 - b) staviti prioritet na izgradnju kapaciteta urbanih i ruralnih naselja za spremnost za preseljenje i smeštaj interno i eksterno raseljenih zajednica.
- 2.2.9 Podržavamo razvoj otporne infrastrukture koja bi osigurala da nijedan pojedinac, zajednica i država ne budu izostavljeni, a koji se može postići:
- a) davanjem prioriteta prenosivosti znanja i tehnologije između različitih zainteresovanih strana već od faze pripreme mera i projekata;
 - b) vođenjem računa da nacionalne norme i kodeksi sadrže mere prilagođavanja i otpornosti primerene datom kontekstu;
- 2.2.10 Pozivamo države da učine oporavak rezilijentnijim uz podržavanje ekoloških, društvenih i ekonomskih ciljeva, uključujući:
- (a) prestanak korišćenja BDP-a kao mere uspeha i davanje prioriteta alternativnim indikatorima koji mere dobrobit ljudi uz poštovanje planetarnih granica;
 - (b) vođenje računa da se finansijska sredstva za rizik od katastrofa daju bespovratno i da se primaocima obezbedi posebna obuka iz praćenja i upravljanja finansijama. Sve zemlje, a posebno one sa niskim i srednjim prihodima, moraju imati obezbeđen pristup ovim sredstvima;
 - (c) vođenje računa da mere prilagođavanja i otpornosti budu pristupačne, lako ponovljive i da uvažavaju specifičnosti lokalnog konteksta;
 - (d) u finansiranje malih ostrvskih zemalja u razvoju od strane međunarodnih finansijskih institucija treba da spada i obnova i ponovna izgradnja opštinske/lokalne infrastrukture.
- 2.2.11 Staramo se da gubitak i šteta ostanu prioritarno pitanje i da se u dovoljnoj meri obrađuju na nacionalnom i međunarodnom nivou, što uključuje:
- (a) traženje od zemalja da preduzmu hitne mere da zaustave porast temperature tako da ne pređe 1,5°C kako bi se izbegli naknadni klimatski događaji koji mogu poremetiti društvenu, ekonomsku i ekološku ravnotežu;
 - (b) apel da se ojačaju nacionalni i lokalni kapaciteti zemalja, posebno onih sa visokom klimatskom ugroženošću, kao što su male ostrvske zemlje u razvoju, najnerazvijenije države i razvijene zemlje bez izlaza na more, uzimajući posebno u obzir afričke zemlje, da se implementira sveobuhvatno upravljanje rizikom, uključujući, između ostalog, procene klimatskih rizika, smanjenje rizika i transfer rizika radi podsticanja sprovođenja mera za rešavanje gubitaka i štete;
 - (c) traženje od zemalja, a posebno razvijenih, da obezbede i olakšaju pristup specijalizovanim fondovima za gubitak i štetu i finansijskim mehanizmima u vidu bespovratnih sredstava kako bi postojao adekvatan odgovor na ekstremne vremenske uslove i postepene promene klime (posebno za zemlje koje su klimatski veoma osjetljive);

- (d) snažno podsticanje da se u dovoljnoj meri rešavaju postojeći nedostaci u sprovođenju procena rizika u cilju pravilne prevencije i smanjenja rizika zbog događaja vezanih za gubitak i štetu;
- (e) vođenje računa da se pravilno izvrši strateško planiranje podrške ranjivim zemljama u razvoju u implementaciji mera za rešavanje ekstremnih vremenskih uslova i postepenih promena klime putem finansijskih sredstava, transfera tehnologije i izgradnje kapaciteta;
- (f) olakšavanje pristupa i implementaciju mehanizama upravljanja rizikom kako bi se rešavali rizici vezani za klimatske promene u prioritetnim nacionalnim sektorima, uključujući, između ostalog, transfer rizika i upravljanje rizikom;
- (g) korišćenje holističkih pristupa za podsticanje oporavka, rehabilitacije i rešavanja trajnog gubitka;
- (h) priznavanje i preduzimanje odgovarajućih mera za rešavanje gubitka nematerijalnog kulturnog nasleđa prouzrokovanog ekstremnim vremenskim uslovima i postepenim promenama klime;
- (i) vođenje računa da se ulože dodatni napor da se uzmu u obzir mere, troškovi i politike za jačanje mehanizama transparentnosti gubitaka i štete;
- (j) osiguranje bezbednosti ugroženih grupa kao što su autohtoni narodi, lokalne zajednice, migranti, deca, osobe sa invaliditetom i osobe u ugroženim situacijama usled klimatskih dešavanja;
- (k) smanjenje rizika vezanih za gubitak i štetu kroz preduzimanje momentalnih mera kao što su:
 - i.* prirodno zasnovana rešenja (obnova i očuvanje mangrova, pojaseva koralnih grebena, zaštita močvara);
 - ii.* planovi korišćenja zemljišta uz uvažavanje rizika;
 - iii.* sistemi ranog upozorenja i evakuacije, kao i brzo reagovanje;
 - iv.* regionalna, nacionalna i lokalna rešenja u pogledu osiguranja;
 - v.* smeštaj i infrastruktura koji mogu izdržati oštećenja.

2.3. PRIRODNO ZASNOVANA REŠENJA

2.3.1. Mladi napominju da kod strategije prirodno zasnovanih rešenja, sledeće akcije treba da na globalnom nivou budu prioritet u rešavanju izazova klimatskih promena:

- a) prepoznavanje, uključivanje i zaštitne mere za lokalne autohtone zajednice i zajednice na prvoj liniji borbe, obezbeđivanje slobodnog, prethodnog pristanka zasnovanog na informisanosti, uključujući i o predloženom prirodno zasnovanom rešenju, kao i bitna obezbeđenja za gubitke i štete;
- b) zaštita ključnih ekosistema, staništa i biodiverziteta;
- c) kampanje održive proizvodnje i potrošnje;
- d) održiva poljoprivreda i akvakultura;
- e) povećanje finansijskih ulaganja u prirodno zasnovana rešenja;
- f) akcije održivog pošumljavanja.

2.3.2. Pozivaju sve zemlje da ostvare veće klimatske ambicije kroz konkretne akcije sadržane u politikama, kojima će se u velikom obimu implementirati prirodno zasnovana rešenja, uključujući sledeće:

- (a) sinergističko uključivanje prirodno zasnovanih rešenja na svim nivoima u Konvencije iz Rija u strategije, akcijske planove i nacionalno utvrđene doprinose, uz identifikovanje specifičnih ciljeva prirodno zasnovanih rešenja i zaštite ekosistema kako bi se osiguralo da projekti klimatskog prilagođavanja i ublažavanja sadrže prirodno zasnovana rešenja koja se bave klimatskim promenama i gubitkom biodiverziteta;
- (b) povećanje učešća na visokom nivou, osnaživanja i samoopredeljenja civilnog društva i zajednica uključujući autohtone narode, mlade, žene i relevantne aktere, u celokupnom procesu prirodno zasnovanih rešenja;
- (c) unapređenje aktivnosti za obnovu zemljišta, okeana, šuma i vode, očuvanje biodiverziteta i integrisano upravljanje prirodnim resursima, stvaranje otvorene platforme za razmenu modela, alata i najboljih praksi, uključujući sprovođenje zakona kako bi se izbeglo uništavanje i narušavanje prirode, krčenje šuma i degradacija šuma, zaštitile ugrožene vrste, upravljalo otpadom i promovisali čisti izvori energije u cilju zaštite, upravljanja ekosistemima i njihove obnove;
- (d) izgradnja i održavanje gradova sa prirodno zasnovanim planiranjem održive urbane gradnje sa naglaskom na zelenu infrastrukturu i objekte za zelenu adaptaciju;
- (e) povećanje istraživanja i inovacija za podršku očuvanju prirode i prirodno zasnovanih rešenja, uz napomenu da se krajnje nedovoljno finansira u ove oblasti;
- (f) podsticanje integracije mladih u zelene poslove najrelevantnije za konkretne zajednice (npr. mapiranje klimatskih rizika, identifikacija prioriteta, identifikacija odgovarajućeg prirodno zasnovanog rešenja sa povezanim propratnim efektima) i promovisanje inovativnih projekata mladih koji se bave obnovom ekosistema;
- (g) otvaranje stalnih radnih mesta u regionalnim i nacionalnim kancelarijama/predstavništvima za mlade i autohtono stanovništvo za razvoj i primenu klimatskih tehnologija, prikupljanje lokalnih podataka za prirodno zasnovana rešenja i sisteme za praćenje i evaluaciju;
- (h) promovisanje prirodno zasnovanih rešenja u privredi u cilju obezbeđivanja održive proizvodnje, uključujući i zahtevanje od kompanija da uključe prirodno zasnovana rešenja u svoje korporativne planove za ublažavanje i prilagođavanje i zahtevanje transparentnog objavljivanja finansijskih podataka vezanih za prirodu;
- (i) davanje prioriteta državama sa velikom osetljivošću na klimatske promene, u kojima postoji visok potencijalni povraćaj ulaganja u prirodno zasnovana rešenja, uključujući žarišta biodiverziteta kao što su male ostrvske zemlje u razvoju.

2.3.3. Takođe pozivaju sve zemlje da unaprede zelene finansijske akcije sledećim merama:

- a) povećanje finansiranja za prirodno zasnovana rešenja, uglavnom kroz oporezivanje velikih zagađivača (po principu da zagađivač plaća, koji će važiti i za države i za preduzeća) i angažovanje privatnih i javnih investicija za prirodno zasnovana rešenja, sa definisanim ciljevima i rokovima;
- b) obezbeđivanje odgovornosti za ravnomernu raspodelu sredstava među zemljama i najugroženijim oblastima kako bi se osnažile najmarginalizovanije, lokalne i autohtone zajednice i obezbedilo odlučivanje u zajednici da bi se podstakle različite inicijative usmerene na prirodno zasnovana rešenja predvođene mladima;
- c) usmeravanje finansiranja za održive projekte klimatskih akcija sa prirodno zasnovanim rešenjima na ljude koji žive u predmetnim kopnenim i morskim predelima i upravljaju njima;
- d) kombinovanje povećanja finansijske podrške za prirodno zasnovana rešenja sa snažnim mehanizmima praćenja i evaluacije kako bi se osigurala ekološka i društvena jednakost, uključujući finansiranje detaljnih istraživanja, tehnologije, obuke i izgradnje kapaciteta, kao i ekonomskih i regulatornih mera za izbegavanje ekomanipulacije.

- 2.3.4. Dodatno pozivaju vlade da sprovedu sledeće mere kako bi obezbedile edukovanje svih generacija i lokalnih zajednica o ekološkim pitanjima vezanim za klimatske promene i prirodno zasnovana rešenja:
- (a) promovisanje programa obrazovanja i podizanja svesti, uključujući praktično i onlajn učenje o prirodno zasnovanim rešenjima u okviru nastavnih programa, u društvenim medijima i na drugim platformama kako bi se podstakle inovativne zelene ideje među svim generacijama, uključivanjem nacionalnih obrazovnih ustanova, medijskih organizacija i drugih zainteresovanih strana;
 - (b) obezbeđivanje direktnih resursa za usavršavanje predstavnika lokalnih vlasti i drugih zainteresovanih strana u cilju jačanja njihovih kapaciteta za primenu prirodno zasnovanih rešenja i unapređenje lokalnih planskih politika.
- 2.3.5. Pozivaju međunarodna tela i nacionalne vlade da priznaju da bi znanja i doprinosi mladih i autohtonih naroda mogli koristiti lokalnim inicijativama i merama za prirodno zasnovana rešenja tako što će se promovisati promena paradigme na sledeći način:
- (a) uključivanje lidera iz autohtonih naroda u strategije prirodno zasnovanih rešenja;
 - (b) potpuno uvažavanje znanja, predačkog upravljanja zemljištem i potreba autohtonih naroda za kulturnom egzistencijom, shvatanjem da takve zajednice već hiljadama godina primenjuju prirodno zasnovana rešenja i da njihovu viziju prirode i s njom povezanu praksu upravljanja treba uključiti u planiranje mera prilagođavanja klimatskim promenama i njihovog ublažavanja.

2.4. FINANSIJSKI TOKOVI

- 2.4.1. Imaju u vidu potrebu da se osigura i pojača doprinos mladih promociji uvećanja finansijskih sredstava za sistematsko delovanje u oblasti klimatskih promena i da se olakšaju naponi za usklađivanje finansijskih tokova sa napretkom ka klimatskoj neutralnosti i razvojem otpornosti na klimatske promene.
- 2.4.2. Predlažu da nacionalne i lokalne vlasti pronađu rešenja i instrumente za unapređenje transparentnosti monetarnih tokova i efekata investicija na klimu, pre svega povećanjem pristupačnosti i dostupnosti informacija o raspodeli sredstava kako bi se pratila njihova podjednaka usklađenost sa klimatskim i ekološkim ciljevima i povećala odgovornost u cilju boljeg obezbeđenja doprinosa mladih u odlukama o dodeli sredstava. Konkretno preporuke za poboljšanje odgovornosti između ostalog podrazumevaju:
- a) nacionalnu finansijsku strategiju za klimu, uključujući postavljanje budžetskih ciljeva;
 - b) podsticanje preduzeća i investitora da prijave svoje emisije ugljenika u skladu sa međunarodno priznatim standardima kao što su preporuke Radne grupe za objavljivanje finansijskih podataka vezanih za klimu u razvijenim zemljama i zemljama u razvoju do 2025., odnosno 2030. godine;
 - c) poboljšanje pristupačnosti finansiranju za klimatske projekte mladih:
 - i. kroz smanjenje rizika i deregulaciju, uključujući kombinovano finansiranje i veće učešće vlade u uticajnim investicijama;

- ii.* kroz stvaranje posebnog kanala kojim će klimatske inicijative/organizacije predvođene mladima imati direktan pristup finansijama, umesto samo kroz formalne državne kanale;
- d) uvođenje pismenosti o finansijskim sistemima u nastavne planove i programe klimatskog obrazovanja.

2.4.3. Preporučuju da se dodatno poboljša praćenje finansijskih sistema, uključujući, između ostalog:

- a) primenu zelene taksonomije za standardizaciju finansijskog izveštavanja o emisijama ugljenika;
- b) sprovođenje obaveznih revizija dodeljenih finansijskih sredstava za klimatske mere, uključujući alokaciju sredstava za prilagođavanje, ublažavanje, gubitak i štetu i klimatske projekte mladih.

2.4.4. Uviđaju da mladi mogu doprineti efektivnom, momentalnom angažovanju finansija od strane vlada i nevladinih aktera, posebno u razvijenim zemljama i velikim emiterima gasova staklene bašte u korist zemalja u razvoju, a naročito onih najugroženijih koje će najviše biti pogođene klimatskim promenama.

2.4.5. Preporučuju niz mera koje vlade i civilno društvo mogu preduzeti kako bi najbolje podstakle domaće i međunarodno finansiranje koje podržava razvoj uz niske emisije ugljenika i klimatsku otpornost, uključujući, između ostalog:

- a) razvoj i jačanje destimulacija za klimatski štetne radnje; razvoj i povećanje stimulacija za podsticanje klimatski pozitivnih radnji;
- b) primenu ili usvajanje fer i pravednih cena za emisiju ugljenika koje su efektivne i u kontekstu ekonomskog profila zemlje i sektorskih aktivnosti;
- c) revidiranje državnih budžeta u svim sektorima i na svim nivoima i vođenje računa da svi infrastrukturni projekti javnih nabavki budu u skladu sa niskim emisijama i razvojem klimatske otpornosti i sa klimatskim ciljem od 1,5 stepeni u skladu sa Sporazumom iz Pariza;
- d) identifikaciju i uključivanje klimatskih uticaja i rizika u strategije i rad finansijskog sektora u cilju izbegavanja klimatskih posledica odluka o investiranju ili njihovog svođenja na minimum;
- e) identifikaciju i uključivanje klimatskih uticaja i rizika u poslovne modele u cilju izbegavanja klimatskih posledica ekonomskih aktivnosti ili svođenja tih posledica na minimum;
- f) identifikaciju i uključivanje klimatskih uticaja i rizika u strategije i rad međunarodnih aktera u oblasti razvojnog finansiranja u cilju izbegavanja neto štete uzrokovane razvojnim finansiranjem ili njenog svođenja na minimum;
- g) staranje da Svetska trgovinska organizacija olakšava prekogranične klimatske akcije, uključujući razmatranje prekograničnog prilagođavanja granica ugljen-dioksida;
- h) unapređenje modela transparentnosti kako bi se ukazalo kako, gde i zašto je budžet utrošen na određenu klimatsku aktivnost radi postizanja povećane transparentnosti shodno Sporazumu iz Pariza;
- i) pored razmatranja klimatskog rizika, vođenje računa da za sve nove investicije bude neophodno razmatranje da li su aktivnosti usklađene sa ciljem od 1,5 stepeni, uz razvoj veština i pružanje podrške u toj analizi za MSP, omladinske organizacije i zemlje u razvoju.

2.4.6. Zahtevaju da svi akteri uključeni u klimatsko finansiranje, uključujući vlade, međunarodne organizacije, razvojne finansijske institucije, finansijski i bankarski sektor obezbede aktivno i značajno angažovanje mladih u rešenjima za klimatsko finansiranje, da takva rešenja uključuju zelene obveznice, dobrovoljna tržišta ugljenika, grupno finansiranje klimatskih akcija i apeluju na operativne subjekte finansijskog mehanizma UNFCCC-a, Fonda za adaptaciju i Fonda za klimatske investicije da olakšaju razmenu i uključivanje mladih i njihovih organizacija na svim nivoima.

2.5. TURIZAM

2.5.1. Imaju u vidu da je najbolja opcija za oporavak sektora turizma od pandemije, koja istovremeno teži održivosti, sledeća:

- a) potpuni oporavak tokova međunarodnog turizma zasnovan na kapacitetima, uz uključivanje mladih, žena, autohtonih grupa i drugih marginalizovanih zajednica i drastično smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte i uticaja na životnu sredinu, kao i povećanje naučno zasnovanih inicijativa za kompenzaciju ugljenika i primenu održivosti na turističkim destinacijama (npr. smeštaj, usluge, iskustva itd);
- b) promocija i podsticanje lokalnog turizma u svim zemljama.

2.5.2. Predlažu razvoj održivog turističkog mehanizma za procenu lokalnog i globalnog ekološkog otiska, emisije ugljenika i finansijske tokove turističkog sektora.

2.5.3. Snažno preporučuju razvoj resursa i mehanizama koji pomažu u smanjenju godišnjeg karbonskog otiska turističke industrije kroz:

- a) primenu obračuna emisija ugljenika od više zainteresovanih strana, kratkoročnih i dugoročnih strategija i godišnjeg indeksa emisija gasova sa efektom staklene bašte u turističkom sektoru;
- b) ulaganje u strukturne i sistemske promene koje će preduzeti i privatne kompanije i država kako bi se ubrzala dekarbonizacija u turizmu i promovisale zelene, plave i cirkularne inovacije u celom turističkom sektoru, uključujući, između ostalog, promociju ekološkog prevoza, aktivnosti i smeštaja;
- c) korišćenje i implementaciju fiskalne politike i zakonodavnih mehanizama, uključujući podsticaje, povraćaj poreza, implementaciju planova za trgovinu emisijama gasova i opozivanje kako bi se pomoglo u izgradnji adaptivnih kapaciteta, završila zavisnost od fosilnih goriva u celoj industriji i kompenzovale emisije;
- d) vođenje računa da troškovi povezani sa turističkim uslugama opravdavaju negativne društvene, ekonomske i ekološke eksternalije kroz usvajanje državno odobrenih kategorija ekološkog otiska korišćenih u industriji.

2.5.4. Zahtevaju da potpisnice Sporazuma iz Pariza uvrste emisije iz međunarodnog vazduhoplovstva i pomorskog transporta u liste emisija ugljenika.

2.5.5. Takođe zahtevaju da potpisnice razviju i implementiraju globalni mehanizam za praćenje i evaluaciju (npr. satelitski račun održivosti u turizmu) sa međunarodno prihvaćenim indeksima za merenje ekoloških društvenih i ekonomskih doprinosa i uticaja (uključujući, između ostalog, emisije gasova sa efektom staklene bašte). Zahtevaju da potpisnice Sporazuma iz Pariza smanje emisije ugljenika iz transporta povećanjem efikasnosti, promovisanjem tehnoloških inovacija i ulaganjem u tehnologije sa nultom ili niskom emisijom ugljenika prilagođene lokalnim kapacitetima.

- 2.5.6. Pozivaju sve zemlje da stave veći naglasak na ekoturizam i održiva putovanja tako što će:
- a) zaštititi lokalne biosfere koje su važan izvor turizma i koje ubrzano propadaju usled faktora kao što su krčenje šuma, zagađenje vode i zemljišta, ilegalni lov i masovni turizam;
 - b) očuvati kulturno nasleđe i privredu autohtonih i lokalnih naroda, između ostalog merenjem i kontrolisanjem protoka turista u oblastima sa niskim kapacitetima;
 - c) podsticati kulturne, umetničke i istorijske doživljaje, kao i pristupačne turističke opcije za ljude skromnijih mogućnosti, manjine i osobe sa invaliditetom.
- 2.5.7. Pozivaju zemlje da sprovode mere javne politike za poboljšavanje prilagođavanja i otpornosti turističkog sektora na posledice poplava, suša, oluja i porasta nivoa mora, epidemija i pandemija, i gde je moguće, podsticanje korišćenja prirodno zasnovanih rešenja za zaustavljanje erozije obale, gubitka zemljišta i propadanja turističke infrastrukture.
- 2.5.8. Dodatno apeluju na zemlje da obezbede finansiranje regiona visoko zavisnih od turizma, posebno na Globalnom jugu, da obnove svoju turističku infrastrukturu koristeći zelena rešenja, kao i da nadoknade gubitke od smanjenja turizma usled klimatskih promena.
- 2.5.9. Zahtevaju da nacionalni planovi oporavka i otpornosti usmereni na zeleni oporavak sadrže specifične mere koje će pomoći turističkom sektoru da se održivo oporavi od pandemije KOVIDA 19.

3. ANGAŽOVANJE NEDRŽAVNIH AKTERA

Učesnici samita Youth4Climate,

Uviđajući važnost pristupa zasnovanog na ljudskim pravima i prirodi, koji podrazumeva rodnu, klimatsku, ekonomsku i socijalnu pravdu u svim transformacijama nedržavnih aktera, uključujući prehrambenu, preduzetničku, sportsku, modnu i umetničku industriju, akademsku zajednicu i proces ukidanja fosilnih goriva,

Podsećajući se da je 12. cilj održivog razvoja obezbeđivanje održive potrošnje i proizvodnje,

Uzimajući u obzir specijalni izveštaj IPCC-a o klimatskim promenama i zemljištu (iz 2019.), Poglavlje 5 „Sigurnost hrane“, u kojem je navedeno da se predviđa da će ekstremni klimatski uslovi dovesti do više agrometeoroloških katastrofa sa povezanim ekonomskim i društvenim gubicima,

Uviđajući da trenutni prehrambeni sistem nije održiv i da podršku intenzivnoj poljoprivredi treba zameniti organskom i regenerativnijom poljoprivrednom praksom,

Imajući u vidu da se procenjuje da 70% ljudi dobija hranu iz prehrambene mreže seljaka, koja funkcioniše koristeći samo 25% resursa, dok preostalih 30% dolazi od intenzivne industrijske poljoprivrede koja šteti granicama planete,

Imajući u vidu da, po procenama, jedna trećina sve proizvedene hrane bude bačena, a sa druge strane i dalje postoji veliko siromaštvo i težak pristup hrani i čistoj vodi,

Ističući da je proizvodnja hrane često izvor emisija gasova sa efektom staklene bašte i uzrok seče šuma, a istovremeno u velikoj meri trpi klimatske promene,

Svesni da prekogranični klimatski uticaji mogu izazvati nestašicu hrane u zemljama sa niskim prihodima i da siromaštvo, dostupnost i pristupačnost negativno utiču na sigurnost hrane u tim zemljama,

Uviđajući ogroman jaz u potrošnji između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju,

Uviđajući da razvijene zemlje treba više da doprinesu transferu znanja, izgradnji kapaciteta, investicijama i finansijskoj podršci zemljama u razvoju,

Svesni da je hrana povezana sa kulturnim identitetom ljudi,

Potvrđujući pravo na hranu kao ljudsko pravo povezano sa pravom na adekvatan životni standard, priznato u okviru međunarodnih ljudskih prava aktima kao što su Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima; Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, deo Rezolucije Generalne skupštine UN o ljudskim pravima, druge međunarodne konvencije za zaštitu određenih grupa i drugi regionalni instrumenti,

Uviđajući da preduzetništvo predstavlja stvaranje vrednosti u formalnom ili neformalnom okruženju u bilo kojoj od njegove tri međusobno povezane dimenzije - ekonomskoj, društvenoj i ekološkoj,

Svesni da preduzetnici, a posebno mladi, imaju ključnu ulogu u razvoju novih modela za proizvodnju čiste energije, edukaciji o održivosti, efikasnoj i efektivnoj proizvodnji hrane i novim metodama finansiranja za pronalaženje novih rešenja i podršku projektima usmerenim na borbu protiv klimatskih promena i da doprinose viziji nulte stope emisija i putu ka otpornosti,

Imajući u vidu da preduzetnici treba da budu most između ekoloških organizacija i zajednica u pružanju usluga i proizvoda koji doprinose globalnoj borbi protiv klimatskih promena,

Naglašavajući da kreatori politike treba da pomognu preduzetnicima da ubrzaju implementaciju nove tehnologije i stoga unaprede pospešujuće okruženje, uključujući političke i regulatorne mere za razvoj i transfer tehnologije,

Ističući važnost da održiva praksa postane deo naše kulture,

Konstatujući da postoje potvrde o konsenzusu o klimatskim promenama i njihovom ljudskom uzroku pošto je bilo nekoliko revolucionarnih istraživanja i podataka iz akademske zajednice u recenziranim naučnim časopisima sa istraživačkim kredibilitetom koja su ukazala da su naše aktivnosti zaista „primarni uzrok uočenog klimatskog trenda zagrevanja tokom prošlog veka”,

Takođe konstatujući da je 97 ili više procenata klimatologa koji aktivno objavljuju radove saglasno: „Klimatski trendovi zagrevanja tokom prošlog veka su sa izuzetno velikom verovatnoćom posledica ljudskih aktivnosti”. Ove izjave se zasnivaju na činjenici da su akademska zajednica i istraživanja primarni za razumevanje klimatskih promena i pospešivanje klimatskih akcija kroz različite mehanizme na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou,

Uviđajući da sport ima jedinstvenu moć da inspiriše društvene promene, a posebno da doprinose podizanju svesti o klimatskim promenama i izbegavanju emisija gasova sa efektom staklene bašte,

Podsećajući da su sportisti često izvor inspiracije i divljenja, posebno mladima, i da imaju moć da utiču na stavove i mišljenja ljudi da žive održivije i smanje nivo karbonskog otiska,

Uzimajući u obzir potrebu da se prenese urgentnost globalne klimatske akcije i podstakne svest o klimi i delovanju među građanima sveta, posebno mladima,

Podsećajući da je modna industrija odgovorna za značajan udeo u globalnoj emisiji ugljenika,

Svesni da moda dopire do svakoga, bez obzira na starost, pol, etničku pripadnost ili socio-ekonomski status i da njen ogroman i raznolik domet može podići globalnu svest o klimatskim promenama u neverovatnoj meri,

Uzimajući u obzir inicijativu Svetske banke „Fashion4Climate“, istraživanje UNFCCC-a i druge postojeće inicijative za informisanje ljudi o negativnim efektima mode na životnu sredinu,

Imajući u vidu da umetnost može pomoći da se baci novo svetlo na i/ili pokažu skriveni aspekti uticaja klimatskih promena i da umetnici mogu pomoći u podizanju svesti i širenju poruke odgovornosti, značajnih promena i akcija u zajednicama,

Prepoznajući moć pripovedanja i umetničkog izražavanja za podizanje svesti o klimatskim promenama,

Uviđajući da su masovni mediji i filmska produkcija ključno polazište za povećanje svesti jer umetnici imaju moć da prevedu naučne podatke na jezik umetnosti dostupan svima,

Imajući u vidu da za 50% šanse za zadržavanje zagrevanja na nivou ispod 1,5 stepeni u zemlji mora ostati 90% uglja, 60% rezervi nafte i 60% gasa, što je direktno u suprotnosti sa navedenim ciljem industrije fosilnih goriva da nastavi ili čak poveća ekstrakciju fosilnih goriva,

Svesni da industrija fosilnih goriva mora odmah početi da se postepeno gasi u celosti, što je neophodno za rešavanje klimatske krize,

Uviđajući da su kompanije za fosilna goriva ne samo odgovorne za ogromnu većinu globalnih emisija, već i za fizičko uništavanje životne sredine (kao što je izlivanje nafte) i pretnje po javno zdravlje usled frakovanja i uništavanja teritorija autohtonih naroda, kao i organizovanje ubistava zaštitnika životne sredine od strane same ove industrije,

Prepoznajući da prisustvo lobista za fosilna goriva na pregovorima o klimi i primanje finansiranja od investitora i organizacija za fosilna goriva na UNFCCC i povezanim događajima kao što su Konferencija UN o klimatskim promenama iskrivljuje rezultate u korist nastavka emisije toksičnih nivoa gasova sa efektom staklene bašte, sprečava akciju i dovodi do ekomanipulacija,

Podsećajući da su kompanije za fosilna goriva iskoristile ogromnu moć, uticaj i bogatstvo kako bi decenijama namerno širile laži, sumnje i dezinformacije o klimatskoj krizi, a to je dovelo do široko rasprostranjenog poricanja klimatskih promena i „skepticitizma“ u medijima i društvu u celini, sa jedinom svrhom da se očuva profit njihove industrije,

Svesni da industrija fosilnih goriva ima svoje korene u kolonijalizmu i ropstvu, koje je pored ogrevnog drveta obezbedilo poslove koje sada obezbeđuje naftna industrija; praksa vađenja fosilnih goriva i drugih resursa u razvijenim zemljama je produžetak neokolonijalizma, imperijalizma i prevlasti bele rase u zemljama u razvoju i inherentno predstavlja nasilnu praksu koja je direktan uzrok ekocida, rata, širenja imperije, siromaštva i gladi,

Uzimajući u obzir različite globalne inicijative civilnog društva da se napravi pravedna energetska, socijalna i ekološka tranzicija, kao što su Ugovor o neširenju fosilnih goriva, Prava prirode ili inicijativa za priznavanje ekocida kao zločina protiv čovečnosti.

3.1. HRANA

3.1.1 Podstiču zemlje da preduzmu mere za smanjenje gubitka hrane uvažujući činjenicu da različita geografska područja imaju različite probleme sa gubitkom hrane.

3.1.2 Pozivaju potpisnice iz grupe zemalja u razvoju da:

- a) subvencionišu i podržavaju proizvodnju, transfer znanja, kao i obezbeđivanje finansiranja za bolju žetvu, pakovanje, lanac snabdevanja i tehnike skladištenja, uz olakšavanje osnivanja zadruga i poljoprivredničkih grupa;
- b) izgrade osnovnu održivu infrastrukturu za lanac snabdevanja kao što su putevi, železnice, mostovi i mobilne mreže uz poštovanje prirode i lokalnih zajednica kako bi se olakšao pristup pijacama i njihov rad;
- c) prepoznaju i poštuju ulogu opšteg, lokalnog, tradicionalnog i autohtonog znanja u proizvodnji hrane i podrže prehrambeni suverenitet u zajednicama;
- d) finansiraju i podrže programe na nacionalnom i lokalnom nivou kako bi se uspostavila kultura održive potrošnje hrane i izbeglo rasipanje hrane zapaženo u razvijenim zemljama.

3.1.3 Takođe pozivaju potpisnice iz grupe razvijenih zemalja da:

- a) priznaju svoj istorijski doprinos klimatskoj krizi, nejednakosti u potrošnji hrane i promene svoje navike u potrošnji;
- b) obnove i prošire infrastrukturu kako bi smanjile emisiju gasova sa efektom staklene bašte;
- c) razmisle o mogućnosti revizije postojećeg zakonodavstva i standarda kako bi se olakšala potrošnja neprodanih prehrambenih proizvoda;
- d) prilagode fitosanitarne standarde tako da se upotreba prehrambenog otpada koristi za ishranu stoke;
- e) promovišu platforme za preraspodelu viškova hrane;
- f) uvedu i/ili pojačaju oporezivanje rasipanja u svim oblastima lanca snabdevanja.

3.1.4 Pozivaju i razvijene i zemlje u razvoju da:

- a) osmisle i sprovedu politike kojima se garantuje sve veće smanjenje praksi uzgajanja samo jedne kulture, čime će se lakše preći na modele koji bolje čuvaju biodiverzitet kao srž strategije ishrane;
- b) obezbede poljoprivrednicima, a posebno u ruralnim područjima, finansijsku podršku, izgradnju kapaciteta i obuku o organskim, obnovljivim i klimatski otpornim tehnikama, s obzirom na to da je „obim i stanje prirodnih ekosistema u proseku opao za oko 50 procenata u odnosu na najranija procenjena stanja” (IPBES 2019) i da je tokom poslednjih 50 godina najveći uzročnik gubitka staništa bilo pretvaranje prirodnih ekosistema u mesta za uzgajanje useva ili pašnjake“ (IPBES 2019);
- c) ulažu i promovišu održivu tehnologiju pakovanja, kojom se maksimalno smanjuje upotreba plastike i drugih zagađujućih materijala i standardizuje ambalaža tako da se može ponovo koristiti i reciklirati, između ostalog na osnovu intenziteta emisije ugljenika, potrošnje vode, ambalaže i porekla hrane kada su u pitanju veliki akteri u lancu snabdevanja;
- d) promovišu agroekološku transformaciju prehrambenih sistema zasnovanu na ljudskim pravima ka prehrambenom suverenitetu, rodnoj pravdi, klimatskoj pravdi, ekonomskoj i socijalnoj pravdi, biodiverzitetu, zdravlju ljudi i planete, uključujući unapređenje svesti i poštovanja suvereniteta semena.

- 3.1.5 Podstiču zemlje i korporacije da preuzmu konkretne akcije za podršku poljoprivrednoj i proizvodnoj praksi u skladu sa klimom, održivošću, kriterijumom prava na hranu i zdravlje ljudi, uključujući:
- a) uvuđanje da hrana ima veću vrednost od robe, jer predstavlja ključni sektor koji utiče na zdravlje ljudi i planete;
 - b) vođenje računa da proizvodnja hrane bude usmerena na stvaranje lokalne, hranljive, pristupačne i održive hrane preko finansijskih podsticaja i mehanizama i ekonomskih reformi duž čitavog lanca snabdevanja;
 - c) promovisanje praksi kojima se povećava ugljenik u zemljištu i plodnost zemljišta, održivo korišćenje zemljišta i vodnih resursa i obnavljanje ekosistema u poljoprivrednim sredinama povećanjem agroekoloških inicijativa uz istovremeno usvajanje metoda i tehnika za ograničavanje upotrebe inputa;
 - d) promovisanje saradnje ključnih aktera u lancu snabdevanja kako bi prehrambeni sistemi bili otporniji i transparentniji;
 - e) podsticanje upotrebe i raspoloživosti precizne poljoprivrede radi povećanja energetske efikasnosti, smanjenja upotrebe pesticida i uštede vode;
 - f) olakšavanje pristupa finansijama i kreditima za poljoprivrednike za održivu poljoprivrednu opremu i druge alate za prelazak na održivije sisteme ishrane, a posebno pristupa direktnim sredstvima ili subvencijama;
 - g) finansijsku podršku ekološkoj i održivoj poljoprivredi kroz finansiranje ili subvencije; ta podrška mora biti specifična kako bi se dao prioritet malim poljoprivrednicima, posebno u zemljama u razvoju;
 - h) uvođenje, podržavanje i uspostavljanje inovativnih opcija i prakse, finansijskih mehanizama i alata koji se odnose na upravljanje rizikom i služe za omogućavanje različitih opcija na svim nivoima sistema proizvodnje hrane;
 - i) prepoznavanje, očuvanje i uvažavanje uloge lokalnih i autohtonih znanja o proizvodnji hrane i njihove zaštite od štetnih praksi poput biopiraterije;
 - j) promovisanje diverzifikacije privrede i useva kao način borbe protiv sezonske nezaposlenosti;
 - k) promovisanje rodne ravnoteže u dinamici proizvodnje hrane shvatajući da su žene zadužene za većinu prehrambenih sistema, ali nemaju vlasništvo nad zemljištem; takođe postoji potreba da se više žena uključi u odlučivanje i proizvodnju kroz unapređenje obrazovanja i raspoloživih resursa.
- 3.1.6 Predlažu da zemlje preuzmu mere čiji je cilj podsticanje tehnološkog razvoja i transfera tehnologije kako bi se poboljšalo angažovanje višestrukih partnerstava, uključujući:
- a) povećanje ulaganja u sledeća istraživanja, posebno uzimajući u obzir male ostrvske zemlje:
 - i.* agroekologija i održiva poljoprivreda,
 - ii.* efikasniji i ekološkiji transport hrane kroz globalni lanac snabdevanja hranom,
 - iii.* poljoprivredne tehnologije i politike kojima se uzima u obzir nedostatak vode u određenim regionima;
 - iv.* suverenitet semena, očuvanje i gajenje lokalnih i starinskih sorti useva koji najbolje odgovaraju ekosistemima lokaliteta;

- b) pružanje podrške i praćenje procesa kako bi lokalni akteri sprovedili pokrenuta istraživanja uz prikupljanje podataka i upravljanje, analizu tehnoloških potreba, podršku u proceni rizika i inovacije za izgradnju otpornosti;
- c) promovisanje čiste poljoprivredne tehnologije, prirodno zasnovanih pristupa i klimatske otpornosti i ulaganja u nauku koja smanjuju gubitak hrane i poboljšavaju skladištenje hrane bez potrebe za aditivima, uvek poštujući principe predostrožnosti;
- d) podsticanje kompanija i trgovaca da daju prioritet održivoj poljoprivredi, lokalnoj i organskoj proizvodnji;
- e) pozivanje kompanija da se angažuju u proveru lanca vrednosti i podrže svoje dobavljače u prelasku na održivu proizvodnju kroz javno-privatna partnerstva, ulaganja u tehnologiju za razvoj pristupačnih i povoljnih prehrambenih opcija sa niskim emisijama ugljenika za svakoga.

3.1.7 Pozivaju zemlje, posebno razvijene, da pojačaju inicijative za promovisanje proizvodnje i potrošnje hrane koja je održiva, hranljiva i zdrava, uključujući:

- a) olakšavanje izrade jedinstvenog globalnog standarda za označavanje prehrambenih proizvoda uz definicije i jasno navođenje ključnih pojmova kao što su: „lokalno proizvedeno“, „organsko“, „nulta neto stopa emisija“, „održiva proizvodnja“, „fer trgovina“ i „obnovljivo“ kako bi se potrošačima olakšao izbor;
- b) promenu ponašanja potrošača uz istovremenu brigu o nutritivnim i kulturnim potrebama i obezbeđivanje finansijske zaštite domaćinstvima sa niskim prihodima;
- c) podršku lokalnim, malim i agroekološkim poljoprivrednicima uz olakšavanje njihovog uključivanja u lance snabdevanja hranom;
- d) promovisanje edukativnih aktivnosti vezanih za hranu putem masovnih medija, društvenih mreža i institucionalnih kampanja - od međunarodnih do lokalnih, koje će podići društvenu svest o održivoj proizvodnji i potrošnji i posledicama proizvodnje i potrošnje hrane, kao i o tome kako uzgajati hranu kod kuće.

3.1.8 Takođe pozivaju zemlje da uvedu propise, politike i mere koje bi imale pozitivan uticaj na stabilnost sistema ishrane, održivu proizvodnju hrane i ekosisteme sa preteranom eksploatacijom, uključujući:

- a) drastično smanjenje subvencija za meso i mlečne proizvode u zemljama u kojima oni nisu ključni elementi sigurnosti hrane i umesto toga davanje finansijskih podsticaja kao što su poreske olakšice za ekološki prihvatljive proizvode;
- b) regulisanje patentnog sistema za zaštitu lokalnog znanja autohtonih naroda i seljaka od biopiraterije;
- c) uvođenje i/ili jačanje šema oporezivanja radi targetiranja i ublažavanja eksternih efekata povezanih sa zagađenjem koji su rezultat neodrživih sistema proizvodnje hrane;
- d) promovisanje i subvencionisanje održivog upravljanja vodama i izbegavanje prekomernog crpljenja podzemnih voda u neefikasnom navodnjavanju radi unapređenja bezbednosti hrane i vode;
- e) jačanje zakonodavstva radi zaštite područja zahvaćenih krčenjem šuma u interesu proizvodnje hrane;
- f) fokusiranje na okeanske i morske resurse, očuvanje priobalnih i morskih ekosistema u proizvodnji hrane, prirodno zasnovane metode održive proizvodnje hrane bez štete po ekosisteme kao što su mangrove, koralni grebeni itd;

- g) podsticanje pravične preraspodele koristi kroz lanac snabdevanja radi zaštite i povećanja izvora prihoda poljoprivrednika;
 - h) uspostavljanje lokalnih akreditacionih tela za tumačenje međunarodnih standarda u smislu posledica povezanih sa hranom, a u cilju podrške lokalnim organskim proizvođačima.
- 3.1.9 Podstiču zemlje da ograniče svoj ekološki i klimatski otisak tako što će globalno promovisati inicijativu „od farme do stola“.
- 3.1.10 Zahtevaju da se na budućim pregovorima o klimi na COP26 postave „pitanja vezana za agroekologiju, hranu i prehrambeni otpad“ kao jedna od prioritetnih tema za COP26 tako što će se omogućiti razgovori, diskusije i pregovori o ovim temama na visokom nivou.

3.2 PREDUZETNIŠTVO

- 3.2.1 Pozivaju zemlje da:
- a) olakšaju pristup finansiranju u vidu neobavezujućih grantova, kao i institucionalnom kapitalu i olakšaju uključivanje mladih preduzetnika i nedovoljno zastupljenih grupa, uključujući, između ostalog, žene, autohtono stanovništvo i osobe sa invaliditetom u javno-privatna partnerstva;
 - b) izgrade preduzetničke kapacitete mladih na lokalnom i nacionalnom nivou:
 - i. stvaranjem i podržavanjem mogućnosti za obuke i obrazovanje usmerene na klimu i preduzetništvo kroz jačanje postojećih preduzetničkih akceleratora, inkubatora i mreža;
 - ii. izgradnjom i održavanjem kritične infrastrukture za podršku preduzetništvu, kao što su internet i telekomunikacije;
 - iii. davanjem ravnopravnog pristupa infrastrukturi za rad (npr. kancelarijski prostor), pravnim savetima i mentorstvu za preduzetnike;
 - c) ojačaju postojeće institucionalne i pravne okvire za preduzetništvo na međunarodnom i lokalnom nivou kroz pripremanje i implementaciju zakona, politika i propisa koji promovišu transparentnost, etičko ponašanje, bolju globalnu zaštitu globalne intelektualne svojine i obezbeđuju zaštitu od predatorskih poslovnih praksi, ujedno promovišući održiviji i klimatski prihvatljiviji rad;
 - d) pojednostave postojeće institucionalne i zakonske okvire vezane za osnivanje kompanija, kao i vlasništvo i prenos kapitala u kompanijama kroz promovisanje održivog i klimatski prihvatljivog poslovanja; ovo pojednostavljenje naglasiti u nacijama i državama koje su najviše pogođene klimatskom krizom.
- 3.2.2 Od zainteresovanih strana koje nisu potpisnice, posebno od privatnog sektora, zahtevaju da usklade sadašnje i buduće poslovanje i svoj lanac snabdevanja sa neto nultim stopama emisije. Tranzicija treba da započne odmah. Pozivamo zemlje da:
- a) uvedu jasno izveštavanje o planovima i postizanju etapnih ciljeva i to najmanje jednom godišnje;
 - b) uvedu praksu objavljivanja klimatskih podataka za preduzetnike i obezbede praktične platforme koje bi im omogućile jednostavno izveštavanje, saopštavanje podataka i obaveštavanje o napretku;
 - c) povećaju ekološku transparentnost i odgovornost nedržavnih aktera tako što će se zahtevati jasne godišnje objave o klimatskim promenama sa temeljnim izvornim podacima;

d) se postaraju da relevantni subjekti konsoliduju ova objavljivanja i podatke.

3.2.3 Unaprede i pojednostave procese za pravičan globalni transfer tehnologije između istraživačkih institucija i privatnika; to treba omogućiti kroz grantove i tehnologiju otvorenog koda koju svako može da koristi bilo gde i bilo kada.

3.2.4 Uspostave okvire finansijskih podsticaja sa rastućom skalom subvencija za oslobađanje od poreza za sve od novoosnovanih do razrađenih kompanija, čime se proaktivno doprinosi pravednoj tranziciji ka održivoj budućnosti.

3.2.5 Osnaže održivi ruralni razvoj kroz finansijsku i drugu podršku lokalnim preduzećima koja sprovode održive prakse koje, između ostalog, pozitivno deluju na gubitak i štetu, biodiverzitet i biomasu, kao i kompanije koje omogućavaju napredak u tim oblastima.

3.3 AKADEMSKA ZAJEDNICA

3.3.1 Zahtevaju da svako istraživanje direktno povezano sa klimatskim promenama i njihovim rešavanjem koje sprovode osobe povezane sa nekom akademskom ustanovom (univerziteti, fakulteti, javno finansirani istraživački instituti itd.) bude javno dostupno i da mu se može javno pristupiti.

3.3.2 Zahtevaju da svi:

- a) radovi koji se bave ovim istraživanjima, bilo da su objavljeni u naučnim časopisima za koje se plaća pretplata ili ne, budu slobodno dostupni;
- b) temeljni izvorni podaci, kodovi i druge neophodne metodološke informacije („komponente istraživanja“) za rekonstrukciju naučnih osnova i podaci objavljeni iz spomenutih istraživanja budu javno dostupni u dozvoljenoj meri za pružanje zaštite i zadržavanje prava vlasništva;
- c) podaci o tome kako pristupiti komponentama istraživanja budu jasno i detaljno navedeni u objavljenom radu; zahtevaju da se digitalna lokacija istraživačkih komponenti digitalno arhivira kako bi se obezbedio trajni pristup u izvodljivoj meri;
- d) svi neuspešni ili na drugi način neobjavljeni istraživački projekti, uključujući i neuspehe zbog nedostatka naučnih zasluga, budu detaljno opisani u izvodljivoj meri i objavljeni ili linkovani od strane povezanog subjekta koji ih finansira.

3.3.3 Podstiču objavljivanje izvora finansiranja, kao i stvarnih i potencijalnih sukoba interesa, posebno onih koji se preklapaju sa fosilnim gorivima i rudarskom industrijom, u cilju jačanja transparentnosti.

3.3.4 Pozivaju na poboljšanje razumevanja klimatskih promena i rešenja za njih u nedovoljno zastupljenim i nedovoljno proučavanim oblastima sveta kroz:

- a) povećano finansiranje i pozive za podnošenje predloga za proučavanje i istraživanje klimatskih promena i rešenja za njih u nedovoljno zastupljenim oblastima sveta;
- b) podsticanje međuinstitucionalnih istraživačkih partnerstava na više nivoa, razmene studenata i transfera znanja;
- c) isticanje partnerstava između vrhunskih istraživačkih ustanova i dobrotvora u zemljama u razvoju i kod najugroženijih ljudi i područja.

3.4 SPORT

- 3.4.1 Napominju da najveći potencijal za poboljšanje i pokretanje veće klimatske akcije u sportu i industriji koja se na njemu zasniva pre svega počiva na:
- a) rukovodećim organima koji bi implementirali programe obrazovanja kroz sport kako bi navijače u svetu osnažili znanjem o klimatskim akcijama i koristili sportske događaje, reklame i druge javno usmerene platforme za podsticanje klimatskih akcija;
 - b) organizacijama koje vrše pravilnu proveru kako bi osigurale društveno etičku i održivu proizvodnju sportske odeće, opreme i objekata tokom čitavog životnog ciklusa;
 - c) vođenju računa da sportske organizacije budu transparentne i odgovorne za klimatske uticaje događaja čiji su domaćini i koje organizuju, te da uzmu u obzir ekološke implikacije i ono što ostavljaju za sobom pri izgradnji novih objekata za buduće događaje.
- 3.4.2 Pozivaju sportiste, trenere i organizacije da pomognu u promovisanju društvenih promena i inspirišu ljude da učestvuju u promeni, uključujući, između ostalog:
- a) pozivanje sportista i organizatora sportskih događaja da osmisle i pokrenu akciju povodom klimatskih promena i objavljuju komentare o klimi u tradicionalnim medijima i na društvenim mrežama (na primer: širenje poruka o klimatskim promenama na ekološki proizvedenoj sportskoj odeći);
 - b) promovisanje klimatskog angažmana na lokalnom nivou kroz sportske događaje, kao što su eko-džoging i aktivnosti pošumljavanja u kojima će učestvovati uticajni sportisti.
- 3.4.3 Apeluju na sportske organizacije i organizatore događaja da podstaknu ekološki prevoz za navijače promovisanjem upotrebe bicikala, lokalnih oblika javnog prevoza i drugih načina prevoza sa niskim emisijama ugljenika.
- 3.4.4 Podstiču sportske organizacije da izrade strategije podrške prelaska na transport sa niskim emisijama ugljenika organizovanjem kampanja, korišćenjem kredibilnih načina kompenzacije ugljenika zbog putovanja navijača ili uvođenjem taksi za emisije ugljenika u sportske karte prilikom putovanja u inostranstvo.
- 3.4.5 Predlažu imenovanje sportskih UNFCCC ambasadora koji bi se aktivirali na ključnim klimatskim događajima (npr. na Konferenciji UN o klimatskim promenama) i u ključnim trenucima i pokrenuli širu javnost.
- 3.4.6 Predlažu merenje, smanjenje i objavljivanje količine otpada i karbonskog otiska za svaki sportski događaj.
- 3.4.7 Podstiču ulaganja u upotrebu novih materijala bez ugljenika i plastično neutralnih materijala, koji u najvećoj mogućoj meri mogu zameniti sportsku odeću i opremu, kao i eliminisanje plastike na sportskim događajima u skladu sa ciljevima Sporazuma iz Pariza.
- 3.4.8 Zahtevaju da sportske organizacije promene svoj način proizvodnje i usvoje cirkularni pristup, tako što će:
- a) podsticati sportske klubove, sportiste, organizatore šampionata i srodne saveze da ukinu sponzorstva od strane kompanija za fosilna goriva i masovnih zagađivača;
 - b) uvesti kratak lanac snabdevanja agroekološkom i organskom hranom tokom događaja kako bi se minimizovao rizik od rasipanja hrane i smanjio karbonski otisak, kao i reciklirao organski otpad;

- c) koristiti sport za podsticanje dobavljača i potrošača da povećaju rad sa kompanijama posvećenim usklađivanju svog poslovanja sa ciljem od 1,5 stepeni Celzijusa;
- d) izraditi jasne akcijske planove kako nameravaju da održavaju, koriste, izgrađuju ili razmontiraju sportske objekte nakon velikih sportskih događaja (možda potpisivanjem obavezujućeg UNFCCC pisma za sportske aktere).

3.5 MODA

3.5.1 Zahtevaju od modne industrije da se prioritetno bavi klimatskim uticajima i posledicama po životnu sredinu kroz:

- a) upotrebu materijala sa niskim klimatskim uticajem kroz čitav proces nabavke. Uticaj materijala na klimu treba da se smanji barem za 5% godišnje saradnjom sa održivim dobavljačima, a pritom da se ne zanemaruju drugi aspekte održivosti;
- b) izradu i implementaciju strategije dekarbonizacije, sertifikovanih procesa izveštavanja i identifikacije neophodnih alata za postizanje ciljeva smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte;
- c) prelazak na ekološki transport korišćenjem vozila sa pogonom na alternativna goriva;
- d) zaštitu prava radnika i socijalnu zaštitu, posebno za ranjive grupe kao što su radnici migranti, radnici u neformalnom sektoru i siromašne ili marginalizovane zajednice; ova posvećenost obezbeđivanju pravedne tranzicije treba da postoji i kod zemalja i kod kompanija;
- e) obezbeđivanje transparentnosti u pogledu nabavke proizvoda i statusa radnika koja važi za sve dobavljače, prevoznike i proizvođače;
- f) povećanje efikasne upotrebe i ponovnog korišćenja resursa i uključivanje aspekata cirkularne ekonomije i reciklažne proizvodnje.

3.5.2 Pozivaju modne i tekstilne brendove da smanje uticaj na životnu sredinu i klimu i pređu na model cirkularne ekonomije, što uključuje i:

- a) implementaciju odgovornih politika i propisa po principu „zagađivač plaća“;
- b) ograničavanje otpada putem:
 - i.* smanjenja potrošnje vode i otpadnih voda;
 - ii.* reciklaže;
 - iii.* doniranja ili transparentnog prikupljanja viškova materijala za održive prakse;
 - iv.* promene koncepta sezonskih trendova i korišćenja cirkularnih materijala;
 - v.* održivog korišćenja resursa tokom proizvodnog ciklusa, bez eksploatacije;
 - vi.* nastojanja da se produži vek trajanja modnih proizvoda;
 - vii.* primene univerzalnih standarda za merenje, ocenjivanje i obeležavanje održive upotrebe i proizvodnje materijala;
 - viii.* objavljivanja karbonskog otiska i usvojenih mehanizama kompenzacije emisija;
 - ix.* posvećenosti odgovornim praksama nabavke održivih sirovina;
 - x.* usvajanja etičke prakse, inkluzivnih i participatornih procesa kod aktera koji učestvuju u lancu snabdevanja.

- 3.5.3 Traže da modna industrija više učestvuje u kreiranju politike i finansijskih podsticaja koji olakšavaju modnim akterima da pređu na održivu modu, što uključuje i:
- uspostavljanje dodatnih partnerstava sa akademskim krugovima kako bi se istraživali održivi materijali i nusproizvodi koji ostavljaju manje posledica i otpada;
 - uspostavljanje dodatnih partnerstava sa poljoprivrednim organizacijama koje proizvode organske materijale koristeći praksu održive potrošnje;
 - etičko korišćenje materijala lokalnog porekla kroz čitav lanac snabdevanja;
 - jačanje politika i propisa protiv okrutnosti prema životinjama u modnoj industriji.
- 3.5.4 Pozivaju zemlje da neguju održivost u modnoj industriji, promovišu edukovanje o cirkularnoj ekonomiji, podrže nove poslovne modele koji obezbeđuju održivost životne sredine i pokažu najbolje industrijske prakse, uključujući sledeće akcije i inicijative:
- ulaganje u edukativne projekte o održivoj modi za mlade, kao što su, između ostalih, obrazovni programi i dokumentarni filmovi;
 - pospešivanje regulatornih okvira koji favorizuju održivu trgovinu robom i prelazak sa velikih na manje brendove iz lokalizovane proizvodnje;
 - uvođenje i promovisanje sistema oporezivanja kojim se potrošači podstiču da kupuju održive modne artikle, a višak se ulaže u zaštitu prirode i socijalne programe;
 - promovisanje obavezujuće politike na međunarodnom i nacionalnom nivou kako bi se osiguralo da kompanije i njihovi podugovarači poštuju ljudska prava, kao i istražne komisije za proveru uslova rada u svetu mode, posebno u privredama u razvoju;
 - rad na smanjenju emisije gasova sa efektom staklene bašte u modnoj industriji za 60% do 2030. godine uz javno objavljivanje klimatskih podataka i napretka;
 - uključivanje sektora u nacionalno utvrđene doprinose i klimatske obaveze – povezivanje sa procesima merenja, izveštavanja i verifikovanja kako bi se lakše razumela globalna modna i tekstilna industrija i sl;
 - uvođenje smernica za detaljniju razradu etičkih, održivih i klimatski prihvatljivih aspekata na osnovu Modne povelje UNFCCC-a.

3.6 UMETNOST

- 3.6.1 Pozivaju na sinergiju između vlada i umetnosti kako bi se poboljšala ekološka tranzicija i ekološko delovanje zahvaljujući:
- podsticanju vlada i relevantnih akademskih ustanova da u nastavne programe uvrste umetničko obrazovanje sa posebnim naglaskom na klimatske promene;
 - podrsci postojećim umetničkim ustanovama da povećaju javno prisustvo i svest o klimatskim promenama;
 - stvaranju kulturnih centara i namenskih prostora za osnaživanje zajednice zahvaljujući okupljanju različitih umetnika i kreativaca kako bi se podigla svest o klimatskoj krizi;
 - obezbeđivanju slobode izražavanja umetnika sprečavanjem cenzurisanja ekoloških problema u sektoru umetnosti; zaustavljanju neopravdane kriminalizacije umetnika koji govore o klimatskoj krizi;

- e) predlaganju da se u umetnost uključi obrazovanje i svest o klimatskim promenama tako što će se uvesti službe za umetnost i komunikacije u ministarstvima za klimu i životnu sredinu;
- f) promovisanju uspostavljanja međunarodnih umetničkih takmičenja i izložbi na temu životne sredine kako bi se povećala svest i stvorilo globalno klimatski osvešćeno društvo.

3.6.2 Podstiču sve relevantne privatne i javne nedežavne aktere da neguju uključivanje mladih umetnika u klimatske akcije i inicijative kroz:

- a) obezbeđivanje istraživačkih grantova za mlade, programa finansiranja i podsticaja za umetničke inicijative usmerene na svest o klimatskim promenama, uključujući, između ostalog, nezavisno javno naručivanje umetničkih dela, saradnju sa umetnicima, obrazovne programe, umetničke izložbe, umetnička takmičenja i druge vrste umetničkih događaja;
- b) promovisanje umetnosti, ideja i glasova autohtonih naroda i obespravljenih/nedovoljno zastupljenih grupa kako bi se osiguralo da kreativna industrija ne odražava postojeću institucionalnu praksu;
- c) stvaranje projekata koji podstiču mlade na razmišljanje o svetu oko sebe, kao i o sopstvenim postupcima, uključujući korišćenje najnaprednijih tehnologija kao što su virtuelna i proširena stvarnost.

3.6.3 Pozivaju umetnike da deluju kao agenti promene tako što kroz svoj rad pokreću debatu i personifikuju duh, viziju i ambicije ljudi u pogledu klimatske krize, uključujući:

- a) direktno bavljenje klimatskim problemima u svom umetničkom delu i informisanje javnosti o urgentnim pretnjama klimatskih promena; korišćenje raznolikosti umetničkih izraza kao inkluzivnog mehanizma u kojem ljudi koji govore samo svoj maternji jezik i osobe sa invaliditetom mogu pristupiti sadržaju umetničkih dela;
- b) izradu otvorenog i univerzalnog obećanja potpisanog od strane umetnika i poznatih ličnosti, koje ih obavezuje na podršku održivosti kroz saradnju sa organizacijama koje vode računa da njihove izložbe i događaji ispunjavaju stroge ekološke kriterijume;
- c) saradnju sa drugim poznatim ličnostima iz sveta u prikupljanju sredstava za klimatske izbeglice i zajednice najugroženije klimatskim promenama i korišćenje profila na društvenim mrežama da bi se pojačao glas klimatskih aktivista, istraživača i naučnika;
- d) sprečavanje da umetnost postane oruđe društveno legitimnog rada kompanija za fosilna goriva ukidanjem partnerstava sa preduzećima čiji interes iscrpljuje životnu sredinu i njihovom potpunom transparentnošću.

3.7 INDUSTRIJA FOSILNIH GORIVA

3.7.1 Zahtevaju da se industrija fosilnih goriva ukine do 2030. godine, a rad na njenom ukidanju otpočne odmah, uz omogućavanje pravednog prelaska sa neodrživih i neobnovljivih resursa na održivu i obnovljivu energiju za sve one koji se direktno i indirektno ekonomski oslanjaju na ove otrovne industrije. Pravedna tranzicija mora:

- a) podrazumevati potpuno i sistemsko postepeno ukidanje fosilnih goriva pokrenuto od strane razvijenih zemalja, uz pružanje podrške zemljama u razvoju kako bi se omogućila jednakost u kontekstu održive tranzicije;

- b) biti osmišljena za radnike i sa radnicima, lokalnim i autohtonim zajednicama i onima najviše pogođenim uticajima klimatskih promena i upotrebe plodnog zemljišta radi izvozne proizvodnje, posebno u zemljama u razvoju, uz fokus na upravljanje, jednakost, inkluziju i pravdu;
- c) prepoznati ulogu zadruga i javnog sektora u postizanju decentralizovanog sistema obnovljive energije u razvijenim zemljama i zemljama u razvoju;
- d) biti praćena međunarodnom saradnjom i podrškom zemljama u razvoju od strane razvijenih zemalja u pogledu finansijskih sredstava za pravednu tranziciju putem reparacija i podsticaja, a ne zajmova;
- e) biti praćena promenom neodržive ekonomije u razvijenim zemljama (i nekim zemljama u razvoju) zasnovane na proizvodnji sa intenzivnom ekstrakcijom sirovina uz emisiju ugljenika, koja prevazilazi planetarne granice i prava prirode i krši ljudska prava mnogih ljudi u zemljama Globalnog juga (zemlje u razvoju). Razvijene zemlje moraju da promene svoju ekstraktivnu praksu u zemljama u razvoju i organizuju svoju ekonomiju tako da bude više lokalna, obnovljiva i redistributivna. Pored toga, zemlje u razvoju moraju da postanu postekstraktivno društvo i pređu na ekonomiju zasnovanu na socijalnoj i ekološkoj pravdi. Države takođe ne treba da pokušavaju da pronađu nove izvore fosilnih goriva, npr. na Arktiku, već da se fokusiraju na tranziciju.

- 3.7.2 Zahtevaju da industrija fosilnih goriva kompletno vodi računa o svojim emisijama u svim aspektima poslovanja i proizvoda kompanija, uključujući emisije izazvane sagorevanjem ekstrahovanih fosilnih goriva (emisije 2. stepena).
- 3.7.3 Pozivaju ugovorne strane da momentalno iz procesa pregovora UNFCCC-a i Konferencije UN o klimatskim promenama izbace industriju fosilnih goriva, njene lobiste, sponzorisane na svim manifestacijama i sve druge sfere njenog uticaja.
- 3.7.4 U vezi sa Energetskom poveljom iz 1994. godine zahtevaju:
- a) da potpisnice potpišu Ugovor o zabrani širenja upotrebe fosilnih goriva;
 - b) da svetski lideri iniciraju izradu nacrtu nove energetske povelje zasnovane na obnovljivim izvorima energije, koja bi zamenila trenutno postojeću povelju;
 - c) učešće i konsultovanje akademika, istraživača, ekonomista koji se zalažu za tranziciju i pravnika za zaštitu životne sredine u izradi i implementaciji nove povelje;
 - d) transparentnost u godišnjem praćenju i izveštavanju o emisiji gasova sa efektom staklene bašte i stopama potrošnje fosilnih goriva tokom i nakon prelaznog perioda.

4. KLIMATSKI OSVEŠĆENO DRUŠTVO

Učesnici samita Youth4Climate,

Uviđajući da uticaji klimatskih promena pogoršavaju postojeće nejednakosti, siromaštvo, sukobe i migracije, sa neproporcionalnim posledicama po siromašnije zemlje, lokalne zajednice, autohtono stanovništvo, marginalizovane i ranjive grupe,

Konstatujući da najveći uticaj klimatskih promena kao što su porast nivoa mora, povećanje ekstremnih vremenskih nepogoda, gubitak biodiverziteta, nedostatak vode i nesigurnost snabdevanja hranom trpe mladi u svojim zajednicama zbog njihovih društvenih, humanitarnih i ekonomskih posledica,

Konstatujući sa zabrinutošću da mnoge zemlje još uvek ne preduzimaju adekvatne mere za rešavanje klimatskih posledica iz različitih razloga, uključujući nedostatak svesti, znanja i volje, što uzrokuje slabe regulatorne okvire i teškoće u sprovođenju klimatskih planova,

Uviđajući da neke zemlje imaju mere i odgovore koji omogućuju jednakost, obuhvataju autohtone narode, žene, ugrožene ili marginalizovane ljude kroz obuke, namenska sredstva i dijaloge za osnaživanje u zajednici,

Svesni da je glavni cilj edukovanja o klimatskim promenama da osnaži učenike svih uzrasta znanjem, veštinama, vrednostima i stavovima za rešavanje međusobno povezanih globalnih izazova sa kojima se suočavamo, uključujući siromaštvo i gubitak biodiverziteta,

Takođe svesni da obrazovanje treba da ima holistički pristup i da promovise promene životnog stila, stavova i ponašanja potrebne za klimatski neutralan i klimatski otporan razvoj,

Podsećajući da 4. cilj održivog razvoja treba da obezbedi inkluzivno i kvalitetno obrazovanje za sve i promovise celoživotno učenje kao ključni pokretač povećanja socioekonomske mobilnosti i izlaska iz siromaštva, a istovremeno doprinosi smanjenju nejednakosti i postizanju rodne ravnopravnosti,

Takođe podsećajući da član 12 Sporazuma iz Pariza poziva potpisnice da sarađuju u preduzimanju odgovarajućih mera za unapređenje obrazovanja o klimatskim promenama, obuka, podizanja svesti i učešća javnosti i javnog pristupa informacijama, prepoznajući važnost ovih koraka u pogledu povećanja akcija i skladu sa tim sporazumom,

Svesni da su ministri životne sredine i prosvete pozvani na COP26 na zajednički samit o klimatskim promenama i podstaknuti da obećaju novu i ambicioznu posvećenost obrazovanju o klimatskim promenama,

Uviđajući da su za klimatski osvešćenije društvo neophodni veći naponi svih zemalja, institucija i zainteresovanih strana u edukaciji o klimi, kao što je takođe naznačeno u UNFCCC i njenim procesima,

Takođe uviđajući da je obrazovanje ključni faktor u rešavanju klimatskih promena i osnaživanju i motivisanju ljudi da preduzmu akciju, a posebno mladih, kojima treba dati pravo i jednake mogućnosti da u potpunosti učestvuju u pripremi, planiranju, upravljanju i sprovođenju državnih programa za očuvanje zemlje, teritorija i resursa,

Imajući u vidu značaj efikasnog i otvorenog dijaloga svih javnih i naučnih aktera i zainteresovanih strana u komunikaciji o klimi koji pomaže da se podigne svest o posledicama klimatskih promena,

Takođe uviđajući koliko je važno da mediji pružaju fer, objektivne i pristupačne informacije bez obzira na temu i prikažu klimatske promene kao više od samo brojeva i statistike,

Ističući da mediji i pružaoci informacija moraju pomoći da se podigne svest o uticajima i posledicama klimatskih promena, naglašavajući da klimatske promene utiču na širok skup oblasti ne samo životne sredine, već i na ljudska prava, klimatsku pravdu, zdravlje, ekonomiju, društvo, zapošljavanje, sigurnost hrane i vode i da moraju prekinuti „balansirano izveštavanje“ o postojanju klimatskih promena i naučnih činjenica o njima,

Podsećajući na potrebu da se podigne svest o temama klimatskih promena, potvrđujući jaz između severnih i južnih zemalja, kroz priznavanje geografske raznolikosti i promovisanje međunarodne saradnje kako bi se uspostavile osnove za zeleni, otporan i inkluzivan razvoj,

Uviđajući da mladi imaju važne veštine komunikacije i umrežavanja putem platformi društvenih mreža koje omogućavaju širenje znanja i razvoj inicijativa za prirodno zasnovana rešenja koja dosežu do šire publike i pokreću više ljudi.

4.1. PRIKAZIVANJE POSLEDICA I REŠENJA

4.1.1. Pozivaju sve zemlje da skrenu više pažnje na najpotcenjenije posledice i dimenzije klimatskih promena koje utiču na globalnu zajednicu, svesni da su priritetne oblasti za akciju:

a) posledice po ljudska prava, nesrazmerne posledice po najugroženije. U specifične radnje spada:

i. potpuna primena zakona o pravima ugroženih i autohtonih naroda da učestvuju u politikama koje se odnose na klimatske promene;

ii. podrška organizacijama ugroženih naroda na svim nivoima i objedinjenje globalne mreže autohtonih naroda kako bi se povećao njihov kapacitet za odbranu prava svojih zajednica i promovisalo liderstvo i stručnost o klimatskim pitanjima;

iii. formiranje i jačanje partnerstava za klimatske promene i ekološka pitanja, u kojima će učestvovati ranjive ili nedovoljno zastupljene grupe;

b) međusobno povezane posledice po životnu sredinu i prirodu u celini, sa posebnim fokusom na biodiverzitet, uključujući posledice proizašle iz klimatskih alata kao što su prirodno zasnovana rešenja. U specifične radnje spada:

i. prepoznavanje autohtonih znanja i tradicionalnih načina života i njihova integracija u celokupnu politiku inteligentnog upravljanja prirodnim resursima vlada i kompanija za upravljanje životnom sredinom;

- c) ekonomske posledice, a konkretno klimatske promene koje ometaju i/ili usporavaju napredak ka održivom, prosperitetnom i jednakom društvu posebno na Globalnom jugu. U specifične radnje spada:
 - i.* promovisanje i poštovanje jednakosti, različitosti i uključivanja ugroženih naroda u proces zelenog ekonomskog rasta i očuvanja životne sredine;
 - ii.* stvaranje mehanizma za odobravanje i omogućavanje kredita autohtonim narodima kako bi im se pomoglo da diverzifikuju svoje privredne aktivnosti i dodatno doprinesu održivom ekonomskom rastu;
- 4.1.2. Pozivaju sve zemlje i zainteresovane strane da pojačaju različite glasove u svojim klimatskim akcijama i inicijativama, tako što će:
- a) slušati priče mladih, autohtonih naroda, lokalnih zajednica i marginalizovanih ljudi iz različitih sredina i podržavati napore zajednica da održe tradicionalne i kulturne vrednosti i prakse i uključiti ih u procese donošenja odluka;
 - b) pružati mladima inkluzivno obrazovanje kroz različite kampanje i programe, ističući uzore koji mogu osnažiti mlade da zauzmu liderske pozicije;
 - c) dati podršku marginalizovanim i najugroženijim narodima kroz finansiranje i davanje pristupa informacionim resursima i obezbeđivanje vodećeg položaja u istraživanju klimatskih promena;
 - d) staviti informacije o klimatskim promenama na raspolaganje široj javnosti, uzimajući u obzir kontekstualizaciju posledica i uzroka, kao i jezičke barijere, koje se posebno odnose na maternje jezike u nekim zemljama i koristiti jednostavnu terminologiju razumljivu u različitim javnim i privatnim sektorima u društvu;
 - e) obezbediti platformu za mlade i marginalizovane sektore da se čuju u lokalnom i nacionalnom postupku donošenja odluka i na međunarodnim pregovorima o klimi, uključujući Konferenciju potpisnica.
- 4.1.3. Predlažu uspostavljanje obavezujućeg, pravičnog i sveobuhvatnog sistema učešća u procesima donošenja odluka, uključujući:
- a) uvođenje inkluzivnih i participatornih aspekata kao obavezne komponente svih procesa donošenja odluka vezanih za klimu u lokalnom, nacionalnom i međunarodnom kontekstu putem pravnih i političkih sredstava;
 - b) primenu značajne i institucionalne kvote za učešće mladih, autohtonog stanovništva i marginalizovanih grupa u fazama konsultacija i implementacije kreiranja nacionalne i međunarodne politike.
- 4.1.4. Predlažu svim zemljama da uspostave platforme sa učešćem više zainteresovanih strana za redovnu razmenu informacija i znanja, uključujući lokalne priče, čime će inkluzivni i participatorni aspekti postati obavezne komponente svih klimatskih procesa putem pravnih i političkih sredstava, uključujući:
- a) prikazivanje konkretnih rešenja koja su na drugim mestima primenjena za slične izazove zajedno sa detaljnim opisom koncepata i uputstvima za lakšu replikaciju;
 - b) prikazivanje uticaja klimatskih promena, uključujući izazove i katastrofe, kroz ažurirane statistike gubitaka, štete i broja žrtava zajedno sa pričama o tome kako je to uticalo na njihov život;
 - c) traženje rodne ravnopravnosti i jednake zastupljenosti kako bi se svima omogućilo da podignu svoj glas i kažu kako klimatski problemi utiču na njih.

- 4.1.5. Potvrđuju potrebu da se mladi obuče i obrazuju o društvenim i ekološkim pitanjima, održivom ostvarivanju prihoda i merama za sigurnost hrane, kao i da se podigne svest o potrebi za boljim upravljanjem društvenim i prirodnim sistemom kroz klimatski povoljnu poljoprivredu i multiplikativne akcije za očuvanje ekosistema, programe održivosti i kampanje zagovaranja.
- 4.1.6. Pozivaju kreatore politike da implementiraju sisteme za urgentne klimatske situacije i planove za upravljanje klimatskim promenama koji mladima omogućuju učešće u fazi odlučivanja, pripreme i implementacije i uključuju mere za zaštitu ljudskih prava, pravednu tranziciju, rodnu ravnopravnost, klimatsku pravdu i klimatsko upravljanje.

4.2. OBRAZOVANJE

- 4.2.1. Traže adekvatno i pravično finansiranje od strane vlada, međunarodnih organizacija, uključujući tela za klimatsko finansiranje, i filantropskih organizacija kako bi se dodelila posebna sredstva za obrazovanje o klimatskim promenama, uključujući, između ostalog, sledeće ciljeve:
- a) implementaciju nacionalno utvrđenih doprinosa, kao i praćenje i evaluaciju potreba za izgradnjom kapaciteta i tehničkom pomoći;
 - b) istraživanje i razvoj, stipendije, stažiranje, programe prakse i stipendiranja u oblasti klimatskih promena na univerzitetima;
 - c) finansiranje i subvencionisanje omladinskih i organizacija civilnog društva za formalno i neformalno obrazovanje o životnoj sredini i klimatskim promenama sa uspostavljanjem efektivnih mera odgovornosti kako bi se obezbedila transparentnost u korišćenju takvih sredstava.
- 4.2.2. Traže od vlada da integrišu politike o klimatskim promenama i obrazovanje, uključujući i kroz:
- a) integrisanje klimatskog obrazovanja u nacionalno utvrđene doprinose, dugoročne strategije razvoja sa niskim emisijama gasova sa efektom staklene bašte i nacionalne planove prilagođavanja kao ključne komponente odgovora zemalja na klimatsku krizu;
 - b) integrisanje učenja o klimatskim promenama u nacionalne obrazovne okvire;
 - c) unapređenje međusektorske koordinacije između ministarstava prosvete i zaštite životne sredine i lokalne implementacije uspostavljanjem koalicije na visokom nivou između ministara životne sredine i prosvete i pozivanjem ministara da zajedno daju ambiciozno obećanje o obrazovanju o klimatskim promenama na 26. Konferenciji o klimatskim promenama (COP26);
 - d) analizu ključnih međunarodnih obaveza i lokalnih politika obrazovanja o klimatskim promjenama radi veće kohezije u cilju ispunjavanja novih potreba za kapacitetima, u skladu sa relevantnim međunarodnim rokovima.
- 4.2.3. Preporučuju vladama da obrazuju učenike o globalnoj klimatskoj krizi, tako što će:
- a) obrazovanje o klimatskim promenama i klimatska pismenost biti dostupni svima, bez obzira na etničku pripadnost, starost, pol i društveni status;
 - b) primeniti praktično, terensko učenje na otvorenom, zasnovano na projektima umesto nastave ex cathedra kako bi se učenici ponovo povezali sa prirodom, kao i dobili priliku da komuniciraju sa ključnim akterima u borbi protiv klimatskih promena i gubitka biodiverziteta;

- c) izmeniti vrednosti na kojima se zasniva obrazovni sistem kako bi se promovisali pristupi saradnje umesto konkurentnosti i vrednovala empatija i sve vrste inteligencije, a ne samo akademska inteligencija, čime bi se učenicima omogućilo da se bave problemima životne sredine kao zajednica;
 - d) omogućiti kritičko razmišljanje o politikama i projektima klimatskih promena tako što će sprovoditi nastavu o direktnim i indirektnim pokretačima ovih kriza, posebno kapitalizmu, kolonijalizmu, rasizmu i patrijarhatu.
- 4.2.4. Prepoznaju snažne veze između klimatskih promena, gubitka biodiverziteta i društvenih nejednakosti i staraju se da se o njima uči kroz intersekcionalni pristup, uključujući:
- a) integrisanje elemenata klimatskih promena u postojeće predmete (npr. biologija, geografija, istorija, građansko vaspitanje) kako bi se unapredile veštine, stručnost i negovale pozitivne navike u pogledu klimatske održivosti uključivanjem učenja o najugroženijim ljudima i područjima, uzrocima i istoriji klimatskih promena, rešenjima za klimatske promene, ulozi naše generacije, ulozi naše zemlje i individualne odgovornosti u skladu sa relevantnim međunarodnim vremenskim okvirima;
 - b) uvođenje specijalizovanog predmeta o klimatskim promenama u visoko obrazovanje, prilagođenog da osposobi studente za značajan doprinos ublažavanju i prilagođavanju, u skladu sa relevantnim međunarodnim vremenskim okvirima;
 - c) promovisanje vannastavnih aktivnosti iz oblasti klimatskih promena na sistematičniji način koje će u većoj meri biti obavezne (npr. kroz seminare posle škole, laboratorije, terensku nastavu itd).
- 4.2.5. Pozivaju vlade da reformišu obrazovni sistem kako bi podržale transformacione programe izgradnje kapaciteta u oblasti životne sredine za nastavnike, lidere, mlade, privatne subjekte i institucije. Programi za izgradnju kapaciteta kao što su simpozijumi, konferencije i obuke, treba da budu strukturirani tako da obuhvataju i lokalno i globalno znanje.
- 4.2.6. Pozivaju vlade da dodatno ojačaju pristup obrazovanju, posebno za ljude svih polova i autohtono stanovništvo i izgradnju kapaciteta u oblasti životne sredine i klime podržavanjem organizacija i inicijativa izvan formalnog obrazovnog sistema, uključujući:
- a) finansiranje i subvencionisanje omladinskih organizacija za obrazovanje i izgradnju kapaciteta u oblasti životne sredine i klime;
 - b) korišćenje ekspertize nevladinih organizacija i neformalnih sektora i stvaranje podsticaja u politikama za terenski rad i angažovanje na polju obrazovanja o klimatskim promenama;
 - c) povećanje obrazovanja mladih i izgradnje kapaciteta za zagovaranje javnih politika fokusiranih na životnu sredinu i klimatska pitanja na lokalnom nivou;
 - d) podizanje svesti o klimatskim promenama, uključujući i o profesionalnim mogućnostima koje proizilaze iz potrebe i hitnosti usmerenja na budućnost sa nultom neto stopom emisije;
 - e) priznavanje znanja i stručnosti omladinskih grupa i osmišljavanje recipročnih modela učenja između različitih generacija.
- 4.2.7. Prepoznaju da većina aktuelnih poslovnih modela treba da se na adekvatan način pozabavi ekološkom krizom i podrži mlade u razvoju alternativnih poslovnih modela kao što su zadružna preduzeća, društvena preduzeća i podrška neprofitnim organizacijama u borbi protiv klimatskih promena i gubitka biodiverziteta.
- 4.2.8. Pozivaju vlade i donosiocel odluka na svim nivoima da obezbede plan za podršku neformalnim obrazovnim inicijativama o klimatskim promenama za osobe svih uzrasta.

- 4.2.9. Pozivaju vlade da promovišu alternativne načine neformalnog obrazovanja o klimatskim promenama putem priča, interaktivnih alata i praktičnog iskustva koji neguju celoživotno učenje kod osoba svih uzrasta i da uspostave repozitorijume sa otvorenim pristupom klimatskim podacima i informacijama iz javnog sektora.
- 4.2.10. Pozivaju obrazovne ustanove da se pridržavaju inovativnih praksi održivosti zajedno sa svim postojećim obrazovnim ustanovama da bi postigle nultu neto stopu emisije u skladu sa relevantnim međunarodnim rokovima i postaraju se da nijedna novoizgrađena obrazovna ustanova ne proizvodi emisije.
- 4.2.11. Pozivaju globalne zainteresovane strane, uključujući, između ostalih, privatni sektor, vlade, nevladine organizacije i civilno društvo, da uz podršku Ujedinjenih nacija osnuju radnu grupu koja će posebno raditi na obrazovanju o klimatskim promenama u saradnji sa relevantnim međunarodnim organizacijama, u čije odgovornosti spada rad na podizanju svesti o klimatskim promenama, bolji pristup nastavnim materijalima i bolje osposobljavanje nastavnika da prenesu informacije o klimatskim promenama pored organizovanja onlajn i unapred snimljenih kurseva, vebinara i radionica u saradnji sa UNESCO-om i UNFCCC-om.

4.3. JAVNA SVEST I ANGAŽOVANJE

- 4.3.1. Pozivaju javni i istraživački sektor, a posebno klimatologe da posvete više prostora za diseminaciju i objašnjavanje naučnih rezultata, klimatskih politika, klimatskih programa i projekata, vodeći računa da informacije budu zasnovane na činjenicama, zanimljive i dostupne svima, uključujući:
 - a) usvajanje sveobuhvatnih, rigoroznih i standardizovanih načina komunikacije koji su dostupni svima i olakšavaju razumevanje i svest o klimatskim promenama pomoću različitih metoda prilagođenih potrebama društva, uključujući različita sredstva (npr. medije) za efikasno saopštavanje naučnih rezultata, kao i osnivanje jedinice odgovorne za to;
 - b) udruživanje napora da se organizuju inicijative za izgradnju kapaciteta i mogućnosti diseminacije kroz aktivno uključivanje nevladinih organizacija, univerziteta i omladinskih grupa u širenje naučnih saznanja, istovremenim davanjem otvorenog pristupa istraživanju klimatskih promena ukidanjem naknada i pretplati za naučne časopise;
 - c) povezivanje dokaza o klimatskim promenama sa društveno-ekonomskim izazovima svakodnevnog života.
- 4.3.2. Pozivaju vlade i organizacije civilnog društva da kreiraju programe podizanja svesti o klimatskim promenama i izgradnje kapaciteta za donosioce odluka, državne službenike i druge zainteresovane strane.
- 4.3.3. Traže od vlada i nevladinih organizacija da društvo obaveštavaju o pregovorima o klimi i nacionalnom napretku u klimatskim akcionim planovima, kao i da prikažu kako se tekuće akcije slažu/ne slažu sa klimatskim obećanjima i najboljim dostupnim naučnim podacima o klimi koristeći jezik koji je svima razumljiv, obezbeđujući prevod na zvanične i nezvanične jezike i koristeći mehanizme komunikacije dostupne osobama sa invaliditetom.
- 4.3.4. Pozivaju vlade da razvojem politika i univerzalne metode procene ekoloških tužbi spreče kampanje ekomanipulacije, obmanjujuće komercijalne prakse i regulišu oglašavanje industrija sa visokim emisijama gasova.
- 4.3.5. Pozivaju medije, političare i međunarodne institucije da pokažu veću posvećenost podizanju svesti o klimatskim promenama olakšavanjem pristupa istinitim i naučno dokazanim informacijama i njihovim širenjem, istovremeno stvarajući prilike za mlade da budu deo takvih napora.

- 4.3.6. Potvrđuju da veća usmerenost na rešenja može pomoći u poboljšanju učešća i delovanja, uključujući:
- promovisanje kampanja za promenu ponašanja koje objašnjavaju kako pojedinci doprinose klimatskim promenama i šta su rešenja;
 - vođenje računa da fokus ostane na smanjenju ukupnih emisija i sistemskim promenama, kao i na akcijama pojedinaca.
- 4.3.7. Izražavaju potrebu da se pokaže osećaj odgovornosti za posledice globalnih klimatskih promena prilagođen određenim zajednicama, posebno ranjivim, tako da svaki pojedinac bude svestan na koji način klimatske promene utiču na mesto gde on živi.
- 4.3.8. Pozivaju na jačanje kapaciteta komunikatora i obezbeđivanje dostupnih, relevantnih i transparentnih naučno zasnovanih informacija o klimatskim promenama, činjenica i podataka koji su povezani sa specifičnim potrebama i brigama ljudi.
- 4.3.9. Pozivaju vlade da stvore okruženje koje mladima omogućava da se uključe u klimatske akcije kroz ekološke organizacije, programe u zajednici i klimatske pregovore tako što će:
- obezbeđivati adekvatnu i inkluzivnu izgradnju kapaciteta i mentorstvo od ranog uzrasta uz komunikaciju sa donosiocima odluka i naučnicima;
 - uklanjati prepreke aktivnom učešću mladih institucionalizacijom uloge mladih u procesima donošenja klimatskih odluka;
 - omogućiti poseban pravni status paralelan postojećem statusu izbeglice kako bi se omogućilo učešće klimatskih izbeglica;
 - povećati efikasnost modela inkubacije za podršku klimatskom preduzetništvu.
- 4.3.10. Preporučuju podršku lokalnim i nacionalnim omladimskim mrežama za podizanje svesti javnosti o pitanjima klimatskih promena kroz učešće i održive klimatske akcije putem:
- razvijanja i finansiranja onlajn i tradicionalnih platformi, uključujući društvene mreže, gde se mogu razmenjivati saznanja kroz akcije predvođene mladima i autohtonim stanovništvom;
 - razvijanja programa izgradnje kapaciteta kako bi se osiguralo da mladi steknu veštine i sposobnost da se efikasno angažuju u klimatskom aktivizmu i zagovaranju, i shodno tome, da se predloži mladim uvrste u procese kreiranja politike;
 - učešća građana, uključujući i mlade, u procesima donošenja odluka na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou.
- 4.3.11. Pozivaju sve zemlje da promovišu zakone i sankcije koje imaju za cilj zaštitu i očuvanje životne sredine, kao i smanjenje uticaja i posledica klimatskih promena, uključujući:
- osiguravanje prava aktivista i autohtonih naroda na proteste i mirnu građansku neposlušnost, uključujući na globalnim događajima, i njihove zaštite od progona kada učestvuju u procesima kreiranja politike;
 - obezbeđivanje resursa za aktiviste koji imaju finansijske teškoće ili im je potrebna tehnička podrška i omogućavanje slobodnog pristupa uslugama advokata specijalizovanim za klimatske promene tim aktivistima i autohtonim narodima, posebno u oblastima gde su ljudska prava ugrožena.

4.3.12. Jasno pozivaju poznate ličnosti, umetnike, sporte i zabavljače da skrenu pažnju na klimatsku krizu i podignu svest o pretećim posledicama klimatskih promena i mogućnostima klimatskih akcija među svojom publikom tako što će pozitivno uticati na globalnu debatu.

4.4. MEDIJI

4.4.1. Uviđaju da, kako bi se u potpunosti prenela urgentnost i implikacije ovog izazova, u komunikaciji na temu dimenzija i posledica klimatskih promena između ostalog najviše treba istaći sledeća pitanja:

- a) ekonomski izvori prihoda, finansijske i socijalne posledice;
- b) ljudska prava, intrageneracijska i međugeneracijska pravičnost, jednakost i pravda;
- c) implikacije po mir i sigurnost i humanitarne akcije.

4.4.2. Pozivaju medije da preuzmu ulogu:

- a) informisanja i edukovanja zajednica o klimatskim promenama na didaktičan, inkluzivan i pristupačan način približavanjem nauke ljudima kroz pojednostavljivanje stručnog jezika i olakšavanje razumevanja informacija o politikama, uticajima, dokumentima i rešenjima, kao i promovisanje i obaveštavanje o obrazovnim projektima, ekološkim dostignućima i najboljim praksama u svetu, posebno onim koje su lokalizovane i koje se tiču najugroženijih ljudi i područja;
- b) izbegavanja da informišu o problemima klimatskih promena iz perspektive straha, koja samo služi za širenje osećaja bespomoćnosti i ekološke anksioznosti, već da zauzimu stav koji promovise multisektorska systemska, kolektivna i individualna rešenja prilagođena realnim lokalnim, nacionalnim i regionalnim uslovima;
- c) posvećenosti iskrenoj i transparentnoj komunikaciji o klimatskim problemima, objavljivanju i promociji priča zasnovanih na naučnom konsenzusu, autohtonim i tradicionalnim perspektivama u pogledu klimatskih promena kako bi se izbegle dezinformacije i iskorišćavanje proživljenih iskustava lokalnih zajednica.

4.4.3. Podstiču medije da se fokusiraju na isticanje nejednakosti klimatskih promena i raznovrsnu prirodu njihovih uticaja i posledica, nastojeći da naglase da su klimatske promene takođe društveno, ekonomsko i kulturno pitanje, a ne samo pitanje životne sredine.

4.4.4. Takođe podstiču medije da se obavežu da će izveštavati o nesrazmernim efektima klimatskih promena na marginalizovane, ranjive i zanemarene zajednice na Globalnom severu i jugu i o neophodnosti systemske promene ponašanja osoba na pozicijama moći i privilegija kako bi se onima koji su već ekonomski i socijalno ugroženi dala šansa za borbu da se prilagode najtežim posledicama sve surovije klime.

4.4.5. Podržavaju brzu tranziciju ka drugačijem pristupu analizi i narativu posledica i uticaja klimatskih promena u medijima, koje treba da se tretiraju i opisuju ne kao pojedinačni događaji, već kao niz međusobno povezanih, trajnih i pretećih situacija, što bi trebalo da postane deo redovne debate, umesto predmet razgovora samo kada se dogode vanredni i katastrofalni događaji.

4.4.6. Pozivaju medije da ispune svoju ulogu čuvara demokratije i otvorene debate i u svom izveštavanju više predstavljaju društveno-političke alternative antropocentričnim, tehnološkim, tržišno zasnovanim ili finansijski zavisnim klimatskim rešenjima, drugačije poglede na svet i promovisu osećaj za kolektiv.

- 4.4.7. Jasno pozivaju medije da nastave da govore objektivno kako bi izvršili pritisak na političke predstavnike na lokalnom, nacionalnom i nadnacionalnom nivou da tretiraju klimatske promene kao pitanje osnovnih ljudskih prava i pitanje intrageneracijske, kao i međugeneracijske pravde, kao što je već predviđeno u mnogim nacionalnim ustavima i zakonima i da posledicama i uticajima klimatskih promena daju veći prostor u političkim agendama.
- 4.4.8. Kako bi se doprlo do veće i šire publike, od pružalaca naučnih i istraživačkih informacija traže da ulože više vremena i resursa u tradicionalne medije, uključujući radio, televiziju, novine, razgovore u zajednici, kao i na društvenim mrežama, jer većina ljudi, posebno mladih, koristi društvene mreže da bi se informisali i došli do saznanja, te je to najbrži i najefikasniji način da se do njih dopre.
- 4.4.9. Traže od medija da povećaju ulaganja u razvoj i upotrebu savremenih tehnologija i alata, sa ciljem stvaranja društvenih platformi, veb-sajtova i sadržaja dostupnih širom sveta na različitim jezicima, koji mogu olakšati razumevanje klimatskih promena, njihovih posledica i uticaja.
- 4.4.10. Traže od giganta u svetu društvenih mreža da uvedu algoritme za proveru činjenica i informacione centre za podršku kako bi regulisali lažne informacije i lažne vesti o klimatskim promenama i zaustavili pokušaje dezinformisanja (npr. poricanje klimatskih promena), slično kao u slučaju objava o KOVIDU 19.
- 4.4.11. Pozivaju na saradnju između vlada, prosvetnih radnika i drugih na stvaranju i poboljšanju otvorenog, inkluzivnog opismenjavanja o klimatskim promenama za medije, uključujući teme nacionalnih politika i strategija klimatskih promena.